

HORVÁTH CSABA

„Nemzeti Hadseregből” Magyar Királyi Honvédség

„Nemzeti Hadsereg” alapjainak megteremtése, a Fővezérség megszüntetése

A Forradalmi Kormányzótanács lemondását követően megalakult – a hat napig hivatalban lévő - Peidl Gyula vezette kormány katonai erővel nem rendelkezett. A demokratikus berendezkedés helyreállításához és konszolidáció elindításához szükséges pártpolitikai – nem utolsó sorban nagyhatalmi - támogatás nem kapta meg, így román segédlettel végrehajtott katonai puccsot követően a Habsburg József főherceg által kinevezett Friedrich István alakíthatott kormányt. Az 1918 előtti rendszer visszaállítását meghirdető, többször átalakult kormány antant támogatás hiányában november 24-én végleg lemondott.

A Tanácsköztársaság bukását követő hónapokban három hatalmi-politikai központ alakult ki Magyarországon. Az első a Friedrich-kormány, a második az ország keleti részét követően a fővárost és Észak-Dunántúlt is megszálló román haderő. A harmadik – a későbbiekben meghatározó tényezővé váló - a szegedi ellenforradalmi kormány volt.

Az 1919. május 5-én – miközben az ország antant erők által meg nem szállt területein gőzerővel folyt a vörös hadsereg szervezése - Aradon létrejött és Károlyi Gyula gróf nevével fémjelzett ellenforradalmi bizottság, amely a francia, illetve román támogatásban bízva a Tanácskormány elleni fellépést készítette elő. A szűk körű csoport, amely magát kormányként nyilvánította, gyorsan elnyerte a franciák szimpátiáját, akik a legmagasabb szinten is üdvözölték az aradi „kabinet” létrejöttét.

A franciák támogatták egy közel 600 fős alakulat felállítását is, és biztosították annak logisztikai hátterét. A csendőrökből és katonákból álló erő feladatát ekkor alapvetően a „kormány” védelme jelentette.

Károlyiék május 9-én indultak Szegedre, de a román csapatok Mezőhegyesnél letartóztatták őket és csak két hét múlva folytathatták útjukat, ahol május 30-án megalakult első majd a második szegedi kormányban is Horthy Miklós altengernagy lett a Hadügyminiszter. A várost és környékét a francia hadsereg egységei az 1918. november 13-

án Belgrádban aláírt fegyverszüneti egyezmény alapján tartották megszállva. Horthy Miklós altengernagy hivatalba lépésével felgyorsult a szervezési folyamat. A hadügyminisztérium 40/1919.1. számú – 1919. június 6-án kiadott - rendelete intézkedett a Magyar Nemzeti Hadsereg felállításáról, és meghatározta a legfontosabb célokat is. A Nemzeti Hadsereg rendeltetése – korabeli megfogalmazásban – a „vörösteror leküzdése, a törvényes rend és biztonság helyreállítása” lett.

A franciák megelégedve a tarthatatlan tartott állapotokat, július 12-én elérték a Károlyi Gyula vezette kormány lemondását. Horthy az új - P. Ábrahám Dezső által vezetett - kormányban már nem vállalt szerepet. P. Ábrahám Dezső augusztus 12-én a Friedrich-kormányt elismerve mondott le.

A Vörös Hadsereg szétesett, de tisztii állomány nagy része szolgálatteljesítésre jelentkezett a Nemzeti Hadseregbe. Az esetleges nemkívánatos személyek felvételének elkerülésére az új hadügyminiszter, Belitska Sándor vezérőrnagy, július 27-én rendeletet adott ki az igazoló bizottságok részére. Ezek alapján a jelentkezőket három csoportba sorolták:

- „1. teljesen megbízhatóak,
2. politikailag még nem tisztázottak,
3. politikailag rosvott múltúak, akiket azonnal le kell tartóztatni.”

A jelentkezők nagy száma miatt Szegeden felgyorsultak a szervezési munkálatok. A felbolydult méhkasoz hasonló hadsereg központját egyre gyakrabban „Fővezérségnek” nevezték. Horthy, akinek pozícióit erősítették a szerveződő haderő alakulatai, fokozatosan önállósította magát és augusztus 9-én bejelentette a Fővezérség megalakulását, és négy nappal később, augusztus 13-án fővezérré nevezette ki magát József főherceg kormányzóval, így átvehette az összes magyar alakulat feletti parancsnokságot. Közben a Nemzeti Hadsereg vezérkari főnöke bádoki Soós Károly vezérőrnagy lett, míg a fővezér szárnysegédi feladatait Magasházy László százados látta el.

A Szegedet megszálló francia csapatok augusztus 8-tól adták át a Nemzeti Hadseregnek a város megszállásakor lefoglalt fegyverzeti anyagot. A toborzott legénység ezután tudta csak érdemben megkezdeni a fegyveres kiképzést.

Szegeden a Fővezérség hadműveleti és szervezési csoportból állt. Előbbi vezérkari- és hírszerző-, utóbbi szervezési- és személyi osztályra tagozódott. 1919. decemberében azonban már külön működött, II. csoport megnevezéssel a „Nyilvántartás”, amelynek főnöke Stojekovic Döme őrnagy volt. Feladata a külföldi államok politikai és katonai viszonyainak

nyilvántartása (hírszerző és kémelhárító csoport), továbbá politikai emigrációba kényszerült baloldali, demokratikus, haladó gondolkodásúak figyelése és azok külföldi és magyar kapcsolatainak felderítése volt.

Létrehozták továbbá a VI. „katonapolitikai” ügyek csoportját Kozma Miklós vezetésével. Feladatként a belső védelem, a vörös – baloldali eszmék és szervezetek elleni - védelem teljes szervezeti kiépítése szerepelt. A katonai parancsnokságokon elhárító részeket kellett létrehozniuk, amely saját besúgó hálózatot épített ki és folyamatosan ellenőrizték a sajtót is.

A nagy gyakorlattal rendelkező Stojekovics (Sztójay) Döme kiemelkedő szerepet töltött be a hírszerző és elhárító rendszer megszervezésében. Az Osztrák–Magyar Monarchia vezérkarához igazodva alakította ki a szervezetet, amelybe több, a Monarchia vezérkarában (bécsi Evidenzbüro, Nyilvántartó osztály) speciális feladatokat ellátó tisztet is bevont.

A Fővezérség, hogy csapatait a románok esetleges váratlan akcióitól megmentse, francia jóváhagyással augusztus 14-től Szegedről a Dunántúlra települt át. Itt csatlakozott hozzájuk Lehár Antal ezredes Ausztria területéről visszatért, mintegy 2000 főt számláló alakulata.

A régi katonai kerületparancsnokságokra alapozva 1919. augusztus 19-től felállították a siófoki, a kaposvári és a szombathelyi körletparancsnokságokat, amelyek a kényszersorozások eredményeként már mintegy két hadosztálynyi erővel, közel 30 000 fővel bírtak.

Horthy tisztában volt azzal, hogy az antant segítsége nélkül nem tud megfelelni az elvárásoknak. Ezt bizonyítja a szeptember 27-én lezajlott megbeszélés is a fővezér, a Nemzeti Hadsereg vezérkari főnöke és az illetékes Szövetségek Közi Katonai Bizottság tagja között. Horthy ezen a megbeszélésen többek között kijelentette, hogy feltett szándéka „az antánt missió minden a magyar hadseregre vonatkozó parancsát” teljesíteni, de ugyan úgy [...] el vagyok azonban határozva, hogy rögtön megtörök mindenféle bolsevista mozgalmat, amelyek mutatkoznak”.

A Fővezérség a Hadügyminisztérium kötelékéből kivált önálló parancsnokságként működött. Feladata a haderő szervezése, alkalmazása volt, továbbá a hadműveletek irányításával összefüggő valamennyi kérdésben történő intézkedés, így a franciákkal, szerbekkel és románokkal folytatott tárgyalás is. A fővezér a hadügyminiszterrel – ezt a

pozíciót a Friedrich-kormányokban 1919. augusztus 7. és november 24 között Schnetzer Ferenc töltötte be – mellérendelt viszonyban, közvetlenül a kormánynak volt felelős.

A magyarországi helyzet stabilizálására érkezett Budapestre október 23-án sir George Clerk, és azonnal közölte az antant elvárásait Horthyval, az akkor talán egyedül szóba jöhető tárgyalópartnerrel. Horthy a feltételek végrehajtását saját hatalmi helyzetéhez és a románok távozásához kötötte. Miután megkapta a szükséges garanciákat, már november 5-én egyeztető tárgyalásra hívta a pártok vezetőit és megegyezés született a további tennivalókról. Megállapodtak, hogy amint lehet választásokat írnak ki, és elküldik megbízottaikat a párizsi békekonferenciára. Döntöttek a Nemzeti Hadsereg Budapestre történő bevonulásáról is, ami november 16-án történt meg.

A bevonulást megelőzően Horthy bizalmas tiszti parancsban foglalkozott a hadsereg fellépésével és magatartásával. „Az ország érdeke megkívánja tehát, hogy a hadsereg ezen újabb szereplése alkalmából is a legkiválóbb benyomást gyakorolja. Ez csak úgy lehetséges, ha a hadsereg – mint a törvényes rend megtestesítője – tartózkodik minden cselekedettől, mely nem az ő megszabott hatáskörébe tartozik.” Az „intelmek” azonban csak részben valósultak meg. Több tiszt, kiemelten a különítményesek, követett el törvénytelenégeket és ez a hadsereg megítélését erősen negatív irányba terelte. Nem volt tehát véletlen, hogy 1920. június 11-i rendeletével a kormány végleg felszámolta a különítményeket.

A románok 1919. november 14-16 közt távoztak Budapestről és az ország nagy részéről, ám a Tiszántúlt még 3 hónapig megszállva tartották. Végso kivonulásuk 1920. február 24-re datálható.

A román csapatok kivonulásával 1919 végére a magyar katonai közigazgatás fokozatosan kiterjedt az ország egész megmaradt területére. 1920. január 1-jével megszüntették a régi budapesti, miskolci (kassai), szegedi és győri katonai kerületi parancsnokságokat, és a katonai közigazgatás alapja a 7 újonnan szervezett katonai körlet lett Budapest, Székesfehérvár, Szombathely, Kaposvár (1921. szeptemberétől Pécs), Szeged, Debrecen és Miskolc székhellyel. A körletek parancsnokai a közigazgatási teendőik ellátásán kívül a helyi, azaz rendvédelmi (karhatalmi, csendőr, rendőr stb.) alakulatok, valamint a katonai körletenként szerveződő 1-1 hadosztály előjárói voltak. A körlet "mozgó alakulásainak" nevezett hadosztályokat, amelyek mindegyikét 3 gyalogezerből, 1 lovas osztályból, 1 tüzérosztályból és műszaki csapatokból kívánták felállítani. Egyes hadosztályok állományába az ún. tiszti különítményekből szervezett vadászászlóaljok, illetve századok,

valamint egyéb (gépkocsizó, páncélvonat)/ alakulatok tartoztak. A hadosztályok katonai körlet nevét viselték (pl. kaposvári hadosztály).

A 7 szervezetszerű hadosztályon kívül egy 2 dandárból, dandáronként 2-2 ezredből álló lovashadosztály, valamint 1, budapesti székhelyű ún. területen kívüli hadosztályt terveztek a hadrendbe.

A harmadik Friedrich-kormányt – Friedrichet a fennállásáig, 1920. március 15-ig a hadügyi tárca élén megtartva - Huszár Károly kormánya váltotta. A nagyhatalmak által is elismert koalíciós kormány az antant kívánságának megfelelően 1920. január 25-26-ra kiírta az országos választásokat, amelyen 81%-os részvételi arány mellett a Kisgazdapárt és a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja 77 (majd 91) és 76 mandátummal megszerezte a többséget. Az 1920. február 16-án összeült nemzetgyűlés legfontosabb feladata az ország államformájának meghatározása és az ideiglenes államfő megválasztása volt. A nemzetgyűlés a királyság megtartása mellett kormányzói tisztség létrehozásáról döntött. Ez utóbbi tisztségre egyetlen esélyes jelölt Horthy Miklós, a nemzeti hadsereg főparancsnoka volt.

Horthy, bírva minden külső és belső támogatást, a kormányzói jogkör kibővítéséhez kötötte részvételét. Miután az ígéreteket megkapta, elvállalta a jelölést. A nemzetgyűlés Horthy Miklóst 1920. március 1-jén – döntő többséggel – Magyarország kormányzójává választotta. 1920. augusztus 19-én már elfogadta a kormányzói jogkör kibővítéséről szóló 1920/XVII. törvénycikkelyt, amely lehetővé tette a nemzetgyűlés felosztatását és a nemzetgyűlés utólagos jóváhagyásával a hadsereg külföldre vezénylésének jogát is. Az új kormányzó már április 1-jén megszüntette a Fővezérséget és annak szerepét - a hadsereg kiképzésével, alkalmazásával és működésével kapcsolatos feladatainak irányítását - a Vezérkar vette át.

A honvédség felszerelésének, anyagi és személyi ellátásának, valamint a hadsereggel kapcsolatos ügyeknek a parlament előtti képvisellete a Honvédelmi Minisztérium feladata maradt. Kényszersorozással 1920 őszére a hadsereg létszáma - 7 541 hivatásos tiszt, 4 702 nem hivatásos tiszt, 6 811 altiszt és 96 393 katona, - meghaladta a 115 ezer főt

A Trianoni Békeszerződés - békediktátum - és katonai következményei

Az 1918 végétől Párizsban zajlott békekonferencia legfőbb szerve – a Szövetséges és Társult Hatalmak Legfőbb Tanácsa -, 1919. december 1-jén hivatalosan felszólította a magyar kormányt, hogy a háborút lezáró béke megkötése céljából megbízottjait küldje Neully-be.

A gróf Apponyi Albert által vezetett küldöttségnek 1920. január 15-én nyújtották át a békefeltételeket, amelyek rendkívül súlyos, igazságtalan megkötéseket tartalmaztak, és tükrözték a háború alatt keletkezett titkos szerződésekben a szomszéd államoknak korábban megígért területi elcsatolásokat.

A magyar küldöttség nevében Apponyi kifejtette: a békeszerződés, ha abban módosításokat nem végeznek, Magyarország számára elfogadhatatlan. Javasolta: a Wilson amerikai elnök által megfogalmazott önrendelkezési jog alapján a vitatott területeken tartsanak népszavazást. Lloyd George brit miniszterelnök összegző véleményében utalt is arra, hogy nem lesz béke Közép-Európában „ha utólag kiderül, hogy Magyarország igényei jogosak, és egész magyar közösségeket úgy adtak át Csehszlovákiának és Erdélynek, mint egy-egy marhacsordát, csak azért, mert a konferencia elutasította a magyar ügy megvitatását”.

A békekonferencián a Külügyminiszterek és Nagykövetek Tanácsa még visszatért a magyar érvek megvitatására, de érdemi elmozdulás nem történt. A magyar delegáció – miután megkapta a békeszerződés végleges szövegét -, hazatért.

A békeszerződés előírásait a kormány és a nemzetgyűlés is mélyen igazságtalannak tartotta, de mivel további érvelésnek nem volt helye, kijelölték az aláíró delegációt.

1920. június 4-én a Párizs melletti Trianon-kastélyban a magyar megbízottak – Benárd Ágoston m. kir. munkaügyi és népjóléti miniszter és Drasche-Lázár Alfréd rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter – írták alá a békeszerződést.

A Magyarországra vonatkozó szerződés (diktátum) tizennégy részből állt, melyet a Nemzetgyűlés 1920. november 15-én háromszori tárgyalás után fogadott el, és azt Horthy Miklós kormányzó – az alkotmányos rendnek megfelelően – meg is erősítette.

A békeszerződés szövege – szerkezetében és felépítésében – megegyezett a német és az osztrák békeszerződéssel.

A békeszerződés I. része a Nemzetek Szövetségének Egységes okmányát tartalmazta, melyet a párizsi békekonferencia fogadott el, 1919. április 28-án.

A II. rész a határmegállapításokkal foglalkozott. A döntés értelmében Magyarország elvesztette területének 71,52 %-át, lakosságának 63,56 %-át. Magyarország határhossza az addigi 4166 km-ről – amelynek 85 %-a jól védhető terület volt -, 1450 km-re csökkent, s annak 23 %-a volt folyóhatár.

A 19723 km hosszú vasútvonal 42,2%-a maradt meg, ami egyben a nagy vasúti csomópontok levágását is jelentette. Ide tartozott Pozsony, Kassa, Temesvár, Szabadka és Arad is. Az eredeti határok alapján eddig 29 vasútvonal vezetett ki az országból, ami a határváltozások után 46-ra duzzadt. Ez tovább gyengítette az ország védelmi képességét.

Magyarország elvesztette szántóföldjeinek 62, erdeinek 88, legelőinek 72, rétjeinek 77, kertgazdaságának 78, szőlőterületének 38 %-át. Elvesztette marhaállományának 69, sertéseinek 56, lóállományának 61, juhainak 74 %-át. Az ipart tekintetében elvették az ország vas- és acélgyártásának 62, szénbányáinak 30, fűrésztelepeinek 90, bútorigarójának 80, papírgyártásának 90, malomiparjának 40 és cukorgyárainak 40 %-át.

A szerződésben megrajzolt határok alapján szétvágták az árvízvédelmi rendszereket, és több mint 100 községet vágtak el közigazgatási, egyházi, kereskedelmi központjától, vasútállomásától. Közel 200 községet szó szerint kettévágtak, és 1011 birtokosnak kerültek át a földjei a határon túlra.

Az V. rész tartalmazta a „Katonai, hadihajózási és léghajózási rendelkezéseket”. Ebből azonnal kitűnt hogy a győztes hatalmak egyértelmű célja az volt, hogy Magyarország csak egy belrend-fenntartásra és határrendőr-szolgálatra alkalmas haderővel rendelkezzen. Így próbálták elérni, hogy a revíziós elképzeléseknek még táptalaja se lehessen.

Meg kellett szüntetni az általános hadkötelezettséget, és – a tisztekkel és a pótkerettel együtt – összesen csak 35 ezer fős haderőt lehetett önkéntes szerveződés alapján felállítani. Megszabták a felállított egységek létszámát, a tisztek és altisztek arányát. Összesen 1750 tiszt és 1313 fő altiszt teljesíthetett szolgálatot a haderőben, a 31937 rendfokozat nélküli legénységi állomány mellett. A mozgósítást elrendelő, vagy mozgósításra vonatkozó mindennemű intézkedést tiltottak, így a Vezérkar sem működhetett tovább. Tilos volt továbbá állatok vagy egyéb katonai szállítóeszközök igénybevételenek előkészítését célzó bármilyen intézkedés.

A hadseregben csak hivatásos tisztek teljesíthettek szolgálatot. Az új tisztek szolgálati idejét minimum 20 évben szabták meg. Azok a tisztek, akik ekkor a hadseregben szolgáltak, kötelesek voltak 40 éves korukig a hadsereg kötelékében maradni. Akik elhagyták a hadsereget minden szolgálati kötelezettség alól mentesültek, de a továbbiakban sem elméleti, sem pedig gyakorlati képzésben nem vehettek részt. A katonai tanintézetekben (tanintézetben) képzettek létszámának szigorúan arányban kellett állnia a tiszti karban beállt üresedésekkel. „Ennek folytán a fenti szükségletet meghaladó iskolákat meg kell szüntetni.”

Az altiszti és legénységi szolgálati időt 6+6 évben határozták meg. A 12 évet leszolgált állományt már véglegesen el kellett távolítani a hadsereg állományából. Őket valamilyen végkielégítés, vagy ellátás illette meg.

Így próbálták elérni, hogy az ország minél kevesebb kiképzett katonával rendelkezzen.

Szigorú szabályok vonatkoztak a fegyver és lőszer tartására, valamint gyártására. Külön-külön minden fegyverhez meghatározták azt a lőszer mennyiséget, amit állandóan fenn lehetett tartani. Egy puskához például 500 lőszer volt engedélyezve. Ez azt jelentette, hogy ha egy lögyakorlaton az adott puskával 50 lövést adtak le, akkor csak azt az 50 löszert lehetett pótlólag előállítani.

V. Táblázat

A fegyverzet és lőszer engedélyezett legnagyobb mennyisége

Anyag	1000 főre eső mennyiség /db/	Egy fegyverre (puskák, ágyuk stb.) eső lőszer mennyiség
Puska vagy karabély	1 150	500 lövés
Nehéz vagy könnyű géppuska	15	10 000 lövés
Könnyű aknavető	2	1000 lövés
Közép nagyságú aknavető		500 lövés
Tábori vagy hegyi ágyú, vagy tarack	3	1 000 lövés

Engedélyezték viszont golyós vadászpuska gyártását, de csak olyan feltétellel, hogy annak kalibere nem egyezhetett egyetlen európai haderőben rendszeresített hadifegyverével sem.

Tilos volt gyártani és beszerezni lángvetőt, harci gázokat, páncélost, harckocsit és minden más, hadi célokra alkalmazható járművet. Nehéz, vagyis 105 mm-nél nagyobb kaliberű löveg rendszeresítése szintén tilos volt.

A kialakult helyzetben, a fegyver- és lőszergyártás kizárólag a felállítandó, állami vezetés alatt álló hadianyaggyárban volt lehetséges, a megadott mennyiségben. Löveget és aknavetőt évente 2-2 darabot lehetett előállítani.

A létszámadatok arányában meghatározott fegyvermennyiség a következő volt: puska, karabély 40250 db; géppuska 525 db, könnyű aknavető 70 db; nehéz aknavető 70 db; löveg 150 db.

A fenti döntés súlyát akkor érezzük igazán, ha tudjuk, hogy az első világháború végén egy gyaloghadosztálynál hozzávetőlegesen 105 db, különböző űrméretű löveg volt rendszeresítve.

A hadihajózási rendelkezések alapján az újjáalakuló hadsereg összesen három felderítő naszáddal rendelkezhetett, és le kellett adnia minden építés alatt álló hajót, továbbá minden ott található haditengerészeti lőszer, fegyvert. Ez vonatkozott a haditengerészeti repülőkre is. Nem engedélyezték továbbá kormányozható léghajó rendszerben tartását, tilos volt minden légi járműhöz motor és alkatrész behozatala, beszerzése.

Végül, Magyarországnak köteleznie kellett magát arra, hogy más országokba sem küld kiképzésre katonát.

A katonai határozatok betartását a Szövetségi Katonai Ellenőrző Bizottság (SZKEB) felügyelte. Ennek a bizottságnak teljes költségét Magyarország viselte, és köteles volt minden információt a bizottság rendelkezésére bocsátani.

A budapesti székhellyel működő ellenőrző szervek folyamatosan járták a különböző helyőrségeket, és pontosították az engedélyezett létszámot, fegyverzetet és lőszer. Ilyen körülmények között született meg 1921 novemberében a honvédségről szóló 1921. évi XLIX. törvény, amely a békeszerződés követelményeinek megfelelően intézkedett – az 1922. január 4-től a Nemzeti Hadsereg helyébe lépő – Magyar Királyi Honvédség felállítására.

A formálódó haderő tevékenysége IV. Károly visszatérési kísérleteinek tükrében

Az uralkodó eliten belül a legitimisták és a szabad királyválasztók folyamatos és egyre élesebb harcot vívtak saját hatalmi befolyásuk növelése érdekében. A tiszti állományt is erősen megosztotta ez az ellentét, hiszen a Horthy mellett álló „szegediek” és a nyugat-dunántúli legitimisták is készek voltak fellépni a hatalom megszerzése érdekében.

Horthy azonban igyekezett megőrizni a hadsereg egységét, úgy a kül-, mint a belpolitikai veszélyek miatt. Közvetetten figyelmeztette a tisztikart, hogy mindenki, aki IV. Károly érdekében agitációt fejt ki, toboroz vagy szervezkedik, az megszegi a neki tett esküjét és árulónak minősül. Ezt közvetlenül Sréter István tábornok, honvédelmi miniszter, 1920. szeptember 15-én kiadott rendelete tartalmazta, hivatkozva az 1920. I. és II. törvénycikkre.

IV. Károly részére az antant hatalmak, tartózkodási helyként Svájcban jelöltek ki egy tágas, nagy parkkal rendelkező kastélyt, amit a svájci hatóságok tudta nélkül nem hagyhatott el. A király ígéretet tett arra is, hogy távol marad a politikai propagandától és nem tesz olyan lépéseket, amelyek ellenkeznek a győztes hatalmak érdekeivel. Az ígéretét megszegve IV. Károly 1921. március 26-án este 10 óra tájban a király Codó Vilmos névre kiállított hamis útlevéllal Szombathelyre érkezett.

A Király meglepő visszatérése megdöbbenést váltott ki Horthy körében, de a visszatérés hatására Csehszlovákia és Jugoszlávia Romániával kiegészült szövetsége, a kisantant politikai és katonai apparátusa is mozgásba lendült. Már másnap a jugoszlávok öt gyalog- és egy lovashadosztályt vonultattak fel a határra, és a csehek is hasonló előkészületeket tettek. Egyértelműen kinyilvánították: ha Károly Magyarországon marad, közös katonai akciót indítanak. A Nagykövetek Tanácsa április 1-jén nyújtotta át azt a memorandumot Magyarországnak, amelyben jelezték a várható következményeket, amennyiben a restauráció megvalósul. Károly Horthyval történt megbeszélése után, ahol a kormányzó az ország elhagyására kérte a királyt, mérlegelve a kialakult helyzetet, visszautazott Szombathelyre.

Röder Vilmos ezredes a Honvédelmi Minisztérium VI-1. (hadműveleti) osztályának vezetője eközben folyamatosan jelezte a kisantant erősödő katonai előkészületeit. Figyelmeztetett arra is, hogy minél tovább marad a király az országban, ezek az előkészületek egyre veszélyesebbek lehetnek ránk nézve. Ezzel szemben — mutatott rá — „a magyar

vezetés részéről semmi előkészület nem történt, de nem is történhetett, mert ez a kormány és kormányzó eddigi hivatalos állásfoglalásának és a király eltávozási szándékának megcáfolását jelentené.” Megerősítette, hogy a határ menti magyar alakulatok komoly veszélybe kerülhetnek, hiszen felkészületlenül találhatják szembe magukat a cseh, a román és a szerb erőkkel.

Horthy március 31-én Hughes-távíron közzétette hadparancsát, amely a következőket tartalmazta:

„Amikor Magyarország kormányzását átvettem, az volt a szilárd szándékom, hogy olyan sokáig maradjak a kormányzó posztján, amíg ezt az ország érdeke megköveteli. Harcunk létünkért és belső konszolidációnkért még nem fejeződött be. Egy erőszakos, hirtelen váltás a kormányzás területén a nemzet fennmaradását fenyegetné. Ezért a legutóbbi napok eseményeinek ellenére tartottam magamat döntésemhez, és hazám létérdekében kitartottam helyemen.

A Nemzeti Hadsereg ezekben a nehéz napokban elvárásainknak megfelelően egységesen és hűségesen megtartotta nekem tett esküjét. Szívem teljes melegével mondok köszönetet a vezetőknek, a tiszteknek, az altiszteknek és a katonáknak. Bizakodva nézek a jövőbe, mert a hadsereg kipróbált fegyelme, egysége, szelleme a legjobb fegyver arra, hogy hazánk a belső megerősödés útján feltartóztathatatlanul menjen tovább, a világ nemzetei között elfoglalja helyét, amit ezeréves múltjával és jelenével megszolgált.”

A Magyar Távirati Iroda (MTI) március 30-án tette közzé az előző napok eseményeinek történéseit. A Károly által a nemzethez intézett „Kiáltványt” is csak április 7-én hozták nyilvánosságra, pedig az már 2-án megfogalmazásra került. A király mondatai rámutattak a visszatérés konkrét szándékára, az indokokra és a kialakult helyzetre. A „Kiáltvány” befejező gondolatai a következők voltak:

„...Minthogy azonban meggyőződtem arról, hogy apostoli királyi uralkodói jogköröm elfoglalása most nehéz és elviselhetetlen megpróbáltatásoknak tenné ki a nemzetet, ezt pedig lelkiismeretemmel össze nem egyeztethetem, ismét távozom, de távol a magyar nemzettől is minden erőmet és minden időmet, ha kell, véretem is hazámnak akarom szentelni, melytől elszakadni, melyhez hűtlenné válni sohasem fogok.”

A Horthy fentebb említett Hadparancsában közvetlenül a Nemzeti Hadsereg vezetőinek, tisztjeinek, altisztjeinek és legénységének mondott köszönetet az eskühez hű magatartásért, ami ebben a kritikus helyzetben döntő momentum volt.

Közben IV. Károly április 5-én az antant képviselőinek kíséretében elhagyta az országot és visszatért Svájcba.

A király távozása után azonban nem nyugodtak meg a belső viszonyok, a legitimista szervezkedés a továbbiakban sem szűnt meg, sőt erősödött. Ez szinte már nyíltan működött, mégis, semmilyen beavatkozás nem történt ennek letörésére, megállítására. A politikai és katonai vezetés együttesen úgy ítélte meg, hogy a helyőrségek zömének tisztikara kormányhű, így egy esetleges újabb visszatérési kísérletnek nem lehet meg a katonai támasza.

A kormány és a hadsereg az ősz elején azonban már a Nyugat-Dunántúlra figyelt. A trianoni szerződés ratifikálásáig, 1921. július 26-ig, ki kellett üríteni a főként osztrákok lakta területeket és Sopron környékét. Ennek végrehajtását azonban a magyarok, a jugoszláv csapatok Pécsről és Baranyából való kivonásához kötötték. Augusztusban meg is kezdődött a jugoszlávok kivonulása, így Burgenland kiürítését sem halogathatták. Ezután a magyar alakulatok kivonására is sor került, és csak a rendfenntartásra kijelölt Ostenburg-Moravek Gyula vezette különítmény maradt a helyén.

A Prónay Pál vezette különítmények kihasználva a helyzetet bevonultak Burgenlandba és ott 1921. október 4-én Lajta bánság néven önálló tartományt hoztak létre. Prónay emlékirataiban így emlékszik az eseményekre:

„...Most azután nem lehet késlekedni ezen halálra szánt magyar földnek az anyaország részére való megmentésével. Ezért — miként azt már előzőleg terveztük — nyomban a kiürítés után, tehát október 4-én kikiáltattam függetlenségét, és proklamáltattam Lajta bánság megalakulását”.

A kormány igyekezett kihasználni a helyzetet, és a különítmények kivonását engedményekhez kívánta kötni. Végül olasz nyomásra a magyar és az osztrák fél Velencében tárgyalásokat kezdett október 11-én a területekkel kapcsolatban. Ennek eredményeként Magyarország kivonta csapatait a burgenlandi területekről, de Sopron hovatartozásának ügyét népszavazásra bízták. A szavazás decemberben történt meg, ahol Sopron és környékének lakossága Magyarország mellett döntött.

A nyugat-magyarországi események, pontosabban az ott lévő főleg katonai erőkben rejlő lehetőségek IV. Károlyt arra sarkalták, hogy ismételten kísérletet tegyen a visszatérésre. Mivel ezt tanácsadói is támogatták, a király október 20-án éjjel Svájcból repülőgéppel érkezett Dénesfára, Cziráky József gróf birtokára. Az események ezután felgyorsultak. A király már másnap a soproni laktanyába ment, ahol a jól felkészített helyőrség hűségesküt tett

mellette. IV. Károly bejelentette (proklamálta) királyi jogainak visszavételét, a csapatai feletti főparancsnoki jogok átvételét és azonnal kijelölte kormányát is. A miniszterelnök Rakovszky István, a külügyminiszter Andrássy Gyula, a pénzügyminiszter Gratz Gusztáv, a honvédelmi miniszter pedig Lehár Antal lett. Ezzel párhuzamosan Ostenburgot ezredessé, Lehár Antalt és Sigray Antalt tábornokká léptette elő.

A király, terve megvalósításában, számíthatott az Ostenburg-zászlóaljra, a csatlakozott katonai erőre és a legitimista felkelőkre. Az első napokban a „Királyi Gárdavadászezred” elnevezésű alakulat kb. 1 500 főből állt, de Károly, előzetes tapogatózás alapján, számíthatott még más helyőrségek katonai alakulatainak támogatására is. A szombathelyi katonai körlet csapataival együtt október 22-én négy katonákkal megrakott szerelvény indult el Győr felé.

Az- az elgondolás, hogy a király visszatérését egészen Budapestre történő bevonulásáig titokban lehet tartani, eleve kudarcra volt ítélve. Az S.H.S. (Szerb-Horvát-Szlovén) királyság svájci ügynökeitől az antant már az indulás pillanatairól is értesült, míg más hatalmak a soproni katonai missziótól kaptak jelentést és azonnal tiltakoztak. Ezzel párhuzamosan ismét fennállt egy cseh–román–jugoszláv közvetlen támadás veszélye is.

Horthy és a kormány gyors cselekvésre szánta el magát. A kormányzó Nagy Pál altábornagyot bízta meg a katonai ellenlépések kidolgozásával és végrehajtásával. Október 22-én pedig kiadta hadparancsát, amelyben a következőket hirdette ki:

„A nemzeti hadsereg az én kezembe tette le az esküt, tehát az én parancsaimat tartozik követni. IV. Károly öfelségének a hatalmat csak ország megválasztott kormányzója adhatja át. Ez azonban a mai körülmények között hazánk végpusztulását jelentené. Elvárom, hogy a nemzeti hadsereg minden egyes tagja nekem tett esküjéhez hűen minden parancsomat feltétlenül teljesíti.”

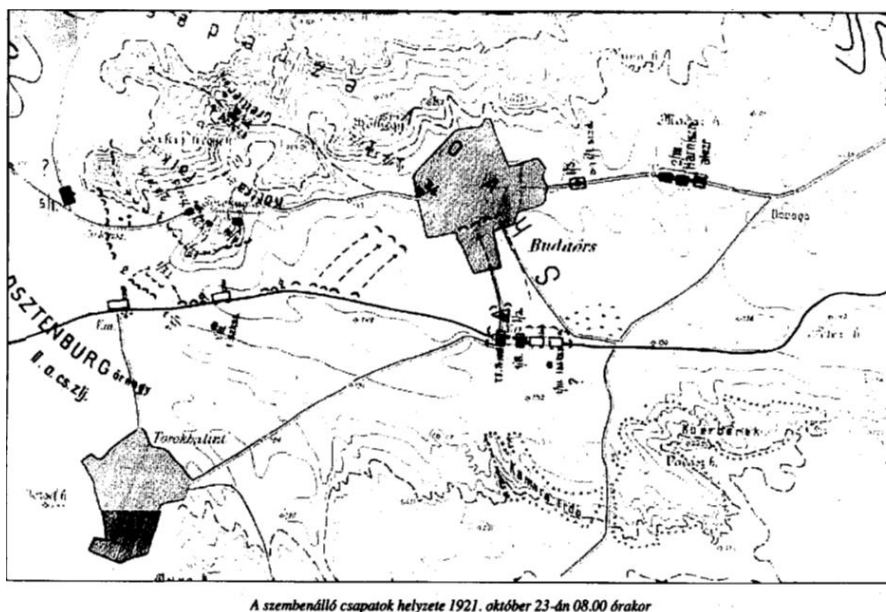
Horthy levélben kérte az uralkodót, hogy csapatok nélkül jöjjön Budapestre és személyesen győződjön meg arról, hogy a restauráció most sem időszerű. A király azonban, tanácsadói javaslatára, visszautasította ezt a lehetőséget, pedig az eddig számára kedvező helyzet megváltozott. A Lehár tábornok által csatlakozásra felszólított, legmegbízhatóbbnak vélt dunántúli alakulatok nem reagáltak, továbbá az eddig legitimista szimpatizáns Prónay is Horthy mellé állt. A Héjjas Iván vezette – a világháborút megjárt tisztekből és katonákból, szegény napszámosokból, illetve a Székely Hadosztály maradványaiból szervezett - „Rongyos Gárda” pedig már a királyi csapatok hátát fenyegette.

Nagy tábornok időközben mindent megtett, hogy szilárd védelmet építsen ki. Mozgósított csapatait a Budakeszi, Törökbálint, Budaörs, Nagytétény vonalon állította föl azzal a feladattal, hogy a királyi csapatokat ne engedjék tovább, de legalább késleltessék előremozgásukat a vidéki csapatok beérkezéséig. A királyi csapatok, kb. nyolc zászlóalj és hat üteg, 23-án hajnalban Budaörs alá értek, pedig előremozgásukat folyamatosan akadályozták (vasúti pálya rongálása stb.). Szemben velük a budapesti helyőrség hat százada két ütege és egy lovas százada állt, illetve a Gömbös Gyula által mozgósított civil, egyetemista századok kb. 600-800 fővel.

A védők már a megjelenés pillanatában tüzet nyitottak a beérkező királyi csapatokra, akik erre megálltak és megkezdték a vagonokból való kirakodást. A délelőtti órákban aztán a királyi csapatok előrenyomultak, ami nagy riadalmat keltett a védők között, különösen az egyetemi századoknál, ahol többen azonnal menekülni kezdtek.

A kezdeti sikereket azonban a király nem használta ki és a további támadás helyett, ami abban a helyzetben valószínűleg döntő lett volna, megállt és a kormánycsapatokat tárgyalások útján akarta a maga oldalára állítani. Míg Hegedűs Pál tábornok a király megbízottja alkudozott, sorra érkeztek a kormányhoz hű vidéki csapatok Budapestre, Egerből, Pécsről, Debrecenből, Szegedről és más városokból. A 24-én hajnalban már fölényben lévő erők megkezdték a királyi csapatok bekerítését. A túlerő láttán a király elrendelte a visszavonulást, de a felesküdtött győri helyőrség időközbeni átállása és a Prónay-különítmény ellenállással történt egyesülését követően a király belátta, hogy még a visszavonulás útját is elvágták, ezért elrendelte az ellenállás beszüntetését. A királyi csapatokat ezután gyorsan lefegyverezték, miközben a veszteségek is tisztázódtak. A közzétett hivatalos adatok szerint 19 halálos és 62 sebesült áldozata volt a Budaörs és a Kamaraerdő térségében lezajlott összecsapásnak.

2.számú vázlat Helyzet október 23-án

A királyt és feleségét elfogatásuk után Tatára szállították, ahol aztán Siménfalvy Tihamér ezredesnek kellett őket megmenteni a volt különítményesek inzultusától. Ezután, biztonságuk érdekében, a Tihanyi apátságba helyezték el őket. Az antant rendelkezés eredményeként november 1-jén, a kormány a Habsburg-ház trónfosztását kimondó törvénytervezetet elfogadta és az országgyűlés elé terjesztette. Ekkor már az uralkodói pár Baján volt, ahonnan a H.M.S. Glowworm brit monitorral - a H.M.S. Lady Bird monitor kíséretében - a Dunán Galacig szállították őket. Itt a „Principessa Maria” román jachton folytatták útjukat a Fekete tengerig, ahol az antant kísérettel együtt átszálltak a „Cardiff” angol cirkálóra, amelyen november 19-én Funchalba, Madeira szigetére érkeztek. Itt rövid időn belül IV. Károly megbetegedett és 1922. április 1-jén (mindössze 35 évesen) családja körében hunyt el.

A Nemzetgyűlés november 6-án megfosztotta a Habsburg-házat a magyar királyi tróntól és az uralkodói jogok gyakorlásától a királyság, mint államforma fenntartása mellett. A kormányzó a puccsban részt vevő politikusoknak és katonáknak hamarosan amnesztiát adott.

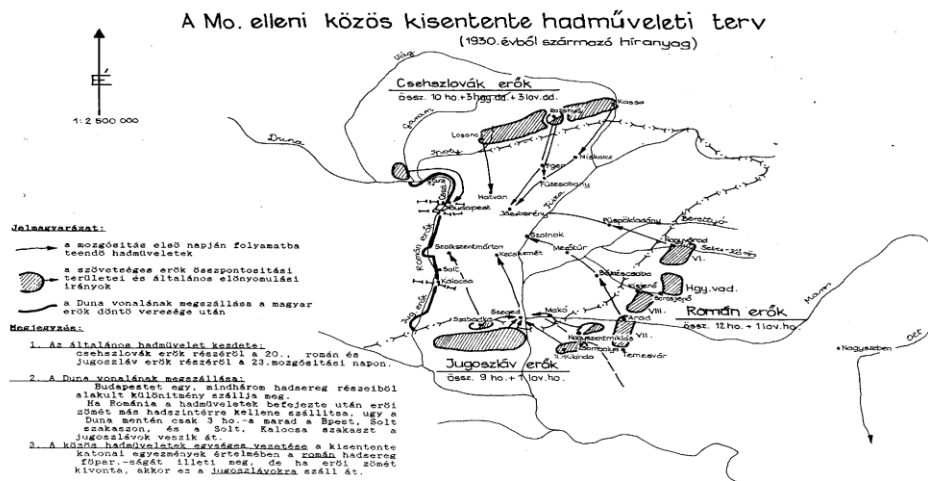
Magyarország nemzetközi helyzetében bekövetkezett változások honvédelemre gyakorolt hatásai

IV. Károly visszatérési próbálkozásai felgyorsították egy Magyarország ellenes szövetség – a Kisantant megteremtésének folyamatát. 1920. augusztus 14-én írta alá Belgrádban a jugoszláv külügyminiszter és Beneš a csehszlovák–jugoszláv egyezményt, amelynek első pontja leszögezte, hogy ha bármelyik felet nem provokált támadás éri magyar részről, akkor a másikuk azonnal a segítségére siet. Az első francia vezetés által megakadályozott sikertelen kísérletet követően - IV. Károly király első visszatérésének hatására - a román vezetés 1921. április 23-án aláírt egy egyezményt Csehszlovákiával, majd június 7-én Jugoszláviával is. Ezzel megszületett a kisantant, amelynek célja a katonai együttműködés mellett a magyar revíziós törekvések ellehetetlenítése, és Magyarország gazdasági és külpolitikai elszigetelése volt.

Az együttműködésük első „eredményeként” a kisantant államai 1921 májusában megakadályozták Magyarország felvételét a Népszövetségbe – erre 1922 szeptemberéig kellett várni –, majd két évvel később hasonló módon meghiúsították a Bethlen István miniszterelnök által kért népszövetségi kölcsön folyósítását is.

IV. Károly visszatérési kísérletei érzékenyen érintették a szövetséget. Különösen az 1921. októberi második királypuccsot értékelték kiemelt fenyegetésként és mozgósítást rendeltek el. Ettől kezdve, folyamatosan egyeztették a Magyarországgal szembeni katonai terveiket. Meghatározták a szükség esetén alkalmazandó erők nagyságát és feladatait.

3. sz. vázlat „A Magyarország elleni közös kisentente hadműveleti terv”

Az ország és a haderő vezetését folyamatosan foglalkoztatta egy Cseh-Szlovákia elleni fellépés lehetősége, amit egy esetleges gazdasági összeomlás, illetve nemzetiségi forrongás

támasztott volna alá. Valószínűleg ezekkel a tényekkel magyarázható, hogy a gyorsan mozgó lovasságot, a kerékpáros zászlóaljokat és a tüzérség zömét az északon elhelyezkedő körletekben (Budapest, Miskolc, Debrecen) helyezték el.

A kialakított hét katonai körleten belül is volt azonban bizonyos erőeltolódás. A katonai vezetés ugyanis különös figyelmet szentelt az északi résznek. Főleg azt vették figyelembe, hogy az ország iparának döntő része Budapesten koncentrálódik, a főváros pedig nagyon közel, 35-40 km-re fekszik a csehszlovák határtól. Továbbá a jelentős ipartelepek és bányavidékek szintén az ország északi határa mentén helyezkednek el, így azok védelme prioritást élvezett.

A nemzetközi viszonyok stabilizálódása ellenére Magyarország változatlanul nehéz helyzetben volt. A kérdés az volt, vagy teljesen elszigetelődik, vagy bekapcsolódik Európa vérkeringésébe. A megoldást a „megbékélés és beillesztés” irányvonalának elfogadása jelentette, amelynek első eredményeként Magyarország 1922. szeptember 18-án a Nemzetek Szövetsége (Népszövetség) tagja lett.

A magyar kormány tisztában volt azzal, hogy az elcsatolt területek visszaszerzésére irányuló politika csak megfelelően képzett és felszerelt haderő közreműködésével oldható meg. A honvédség felszerelése azonban komoly problémákat okozott. Sok pénzre és megfelelő szövetségesre volt szükség ahhoz, hogy annak a háttérét biztosítani tudják. Ezzel párhuzamosan a magyar politikának jelen kellett lennie a nemzetközi életben is. Ezért volt nagyon fontos az, hogy az ország a Népszövetség tagja lett.

Haderőépítés a Szövetséges Katonai Ellenőrző Bizottság (SZKEB) szorításában (1920-1927)

A szervezés közvetlen előzményei

Horthy kormányzóvá választása után jelentős változások következtek be. 1920 után - a békediktátum figyelembe vételével – a kormány erőteljes lépéseket tett a haderő újjászervezésére, a megszabott kereteken belüli hadsereg minél előbbi felállítására. Ennek

szervezeti oldala is komoly gondokat vetett fel, de még nagyobb problémát okozott az alkalmazással kapcsolatos elméleti kérdések kidolgozása.

1920. március 26-án Soós Károly honvédelmi miniszter javaslatot terjesztett Horthy elé a Fővezérség megszüntetéséről és a hadsereg központi vezetésének átszervezéséről, mivel az új Magyarország nemzetközi elfogadtatásához rendezni kellett a hadsereg helyzetét is. Horthy elfogadta a javaslatot, így a Fővezérség megszüntetése után a hadsereg vezetését felterjesztése alapján a Vezérkar vette át. Ideiglenesen a következőképpen alakult a honvédelmi miniszter (már nem hadügyminiszter) és a vezérkar főnök helyzete:

„A honvédelmi miniszter — amennyiben tábornoki rendfokozatot viselő katona, a kormányzó után a legfőbb katonai előljáró [...] Egyedül ő hivatott — a vezérkar főnökének ideiglenesen fenntartott ügyek kivételével — minden ügyben bármely rendelet vagy parancs kiadására. A nemzeti hadsereg vezérkari főnöke egyenlőre közvetlenül Főméltóságodnak van alárendelve és működéséért is csak Főméltóságodnak tartozik felelősséggel.... A csapatok hadműveleti és központilag irányítandó karhatalmi alkalmazására vonatkozóan a vezérkar főnöke Főméltóságod megbízásából a honvédelmi miniszterrel egyetértően intézkedik és pedig akként, hogy a honvédelmi miniszter hozzájárulását elvileg mindig előzetesen kér ki és csak sürgős esetekben adja ki intézkedéseit azonnal, melyeket azután utólag hoz a honvédelmi miniszter tudomására.”

Rövid idő alatt megalakult a kormányzó katonai irodája olyan céllal, hogy fenntartsa a szoros kapcsolatot Horthy és a hadsereg vezetői között. Erőltetett lépéseket tettek továbbá a nemzeti hadseregből alakuló Magyar Királyi Honvédség szervei ügköreinek tisztázására.

Az 1920. június 13-án megjelent kormányrendelet tovább szabályozta a katonai szervek hatáskörét, így kivette kezükből a polgári személyek ügyeit. Valójában azonban maradtak olyan kiskapuk, hogy a katonaság, ha kellett, nemzetbiztonsági okokból be tudjon avatkozni.

A Honvédelmi Minisztérium ekkor a következő csoportokra épült:

- elnöki csoport;
- I. szervezési csoport;
- II. közgazdasági csoport;
- III. kiképzési csoport;
- IV. jogi csoport, és
- V. anyagi csoport.

A békeszerződés értelmében a hadsereg Vezérkarral sem rendelkezhetett, ezért - 1938. március 15-ig - a Honvédelmi Minisztérium VI. Csoportfőnöksége látta el annak feladatait,

magában foglalva mindazon (vezérkari) osztályokat, melyek irányító szerepének ellátásához szükségesek voltak. Röder Vilmos tábornok, a Fővezérség hadműveleti csoportjának vezetője látta el először a VI. főcsoport vezetői teendőit.

Egy esetleges háború esetén felállításra tervezett Fővezérséget a honvédelmi miniszter, a haderő főparancsnoka, a HM VI. Csoport főnöke (vezérkari főnök) és a Legfelső Hadúr, vagyis Horthy kormányzó személyéből kívánták megalakítani, amelynek egyértelmű feladata lett volna a hadműveletek vezetése.

A triaoni békediktátum kíméletlen korlátozásokat írt elő az ország területi integritását biztosítani hivatott haderő vonatkozásában, amelynek akkori 80 ezer fős létszámát 1922 májusára 35 ezerre kellett csökkenteni. A helyzetet súlyosbította, hogy a megvalósítást a győztes államok képviselőiből felállított SZKEB tagjai a helyszínen ellenőrizték. Mindez rejtett struktúrák, beosztások életre hívását eredményezte, ami azt jelentette, hogy igyekeztek a megbízhatónak ítélt állományt más állami szerveknél bújtatott, rejtett munkakörökbe elhelyezni.

A minisztertanács 1921. január 3-án elhatározta, hogy „a Nemzeti Hadsereget érő megcsönkítást az államrendészeti szervek és fegyveres őrtestületek nagyarányú fejlesztésével fogja ellensúlyozni, egyrészt, hogy azok a honvédség értékes kiegészítésül szolgáljanak, másrészt, hogy azok leple alatt oly alakulatok állíttassanak fel, melyek a honvédség szűkre szabott létszáma, vagy a fegyvernem tiltott volta miatt nyílt honvédségben nem szerepelhettek a Kormányzó úr Ő Főméltósága magas elnöklete alatt 1921. december hó 2-án tartott Koronatanács megtalálta a helyes kivezető utat, amennyiben elhatározta, hogy az ellenőrzés által kifogásolt intézményeket a honvédelmi tárcától más társmiszterek tárcájára áthelyezi...” – tartalmazta a korabeli, értelemszerűen államtitoknak minősített előterjesztés.

A diktátum létszámra és fegyverzetre vonatkozó előírásai azonnali lépéseket követeltek. Az ősszel még mintegy 120 000 fős haderőt kellett rövid időn belül az előírt 35000 főre csökkenteni, de a katonai vezetés azonban nem akart lemondani a „fogható”, képzett tiszti és altiszti állományról. Ebben a helyzetben a Nagykövetek Tanácsa 30000 főben maximálta az „egyéb” fegyveres erők létszámát, amelybe a Magyar Királyi Csendőrséget, a Magyar Királyi Államrendőrséget, a Magyar Királyi Folyamőrséget, a Pénzügyminisztérium alárendeltségébe létrehozott vámőrséget és más kisebb szervezeteket értettek. Itt lehetőség volt a fentebb jelzett hivatásos katonáállomány „rejtésére”, és átmentésére egy későbbi időszakra.

A Katonai Határozványokban engedélyezett létszámmal ellentétben a tiszti létszám legalább tízszeres volt. Döntő többségük jól képzett, szakmáját értő katona volt, akiket a vezetés meg akart tartani. A lehetséges nyugdíjazások után, a megmaradt létszám feletti tiszti állományt igyekeztek különböző szerveknél úgymond „elrejtteni”. Így a fenn említett lehetőségeket maximálisan kihasználva a csendőrségnél „Csendőriskolák” néven hoztak létre fedőszervet, majd a megalakult Vámőrség adott lehetőséget több tiszt elhelyezésére. A Pénzügyminisztérium felügyeletével működő szervezetet a haderő kiegészítő részeként hozták létre, és a meglévő hét katonai körlet mellé rendelve hét szakaszra osztva szervezték meg. Összlétszáma 5900 fő volt, így újabb tiszteket, kb. 800 főt juttattak biztos, rejtett álláshoz.

A Rendőrség állományában közel 70 tisztet és több mint 500 fő legénységet helyeztek el. A Folyamőrségnél a megengedett létszám 3420 fő volt, de összesen csak 100 tiszt és 1200 főnyi legénység volt állományban. Ide szintén nagyobb létszámban lehetett elhelyezni tiszti és legénységi állományt. Szót kell még ejteni a Légügyi Hivatalról, ahol a négy repülőpostakirendeltség adta a négy repülőszázad keretét.

1920 nyarán minisztertanácsi határozat alapján, létrehozták a Kereskedelemügyi Minisztérium XI. (légiforgalmi) osztályát, amely a repülési kérdésekért felelt. Két év múlva már, a repülésügy kiemelt fontossága miatt, a Magyar Királyi Állami Légügyi Hivatal töltötte be ezt a funkciót, megemelt létszámmal.

A tiltott páncélos fegyvernem alapjait a rendőrség keretein belül alakították ki. A Rendőrújonc Iskola (Ruisk) biztosította a tervezett fegyvernem kereteit.

A hadsereg azonban, a várakozásokkal ellentétben, nem volt vonzó a fiatalok számára. Nem tudták feltölteni még a megengedett létszámkereteket sem. 1927 májusában, egy kimutatás szerint, a legénységi állomány létszáma 22000 fő körül mozgott, ezért a katonai vezetés ún. „K” toborzást (kényszertoborzás, sorozás) rendelt el több évfolyam számára, általában 12 hónapos időtartamra.

Mivel az ifjúság képzését kiemelt feladatnak tekintették, ezért a testnevelésről alkotott 1921. évi LIII. törvény alapján létrehozták az ún. leventeintézményt. Ennek vezető szervei 1923-ban álltak föl, és állományát kiemelt tudású katonák alkották. A képzés élén az Országos Testnevelési Tanács III. szakosztálya állt. A szakmai munkáért a katonai kerületenként alkalmazott testnevelési felügyelő, illetve a megyei és járási testnevelési vezetők feleltek. Ezek mind bújtatott tisztek, míg a leventeoktatók tartalékos tisztek, illetve

altisztek voltak. Az ifjúság az első időszakban kivonta magát ebből a képzési formából, de rövid időn belül már aktív élet folyt a leventeintézményen belül.

A szervezetet tehát főként „rejtett” katonatisztek vezették, akik a testnevelés, a fegyelmi- és valláserkölcsi neveléshez illeszkedően katonai előképzést és felkészítést folytattak a 12-21 éves fiúk számára. 1927 után ez a képzés már nyíltan a katonai alapok lerakását szolgálta a Honvédelmi Minisztérium közvetlen irányításával. A rejtett beosztásokba került hivatásos tisztek lettek az ún „roskák”, azaz „rangosztályba sorolt közigazgatási alkalmazottak”, míg az altisztek a „ronkák”, a „rangosztályba nem sorolt közigazgatási alkalmazottak”.

A közigazgatásba került tisztek a következő „rendfokozatot” használták:

hadnagy	segédelőadó
főhadnagy	előadó
százados	főelőadó
őrnagy	altanácsnok
alezredes	tanácsnok
ezredes	főtanácsnok
tábornok	vezértanácsnok
altábornagy	vezérfőtanácsnok

A haderőn kívül is igyekeztek minél szélesebb körben növelni a kiképzettek létszámát. Az első ilyen kezdeményezés a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) keretein belül létrehozott lövészegyletek rendszere volt. A szakmai munkát ott is (rejtett) hivatásos tisztek vezették.

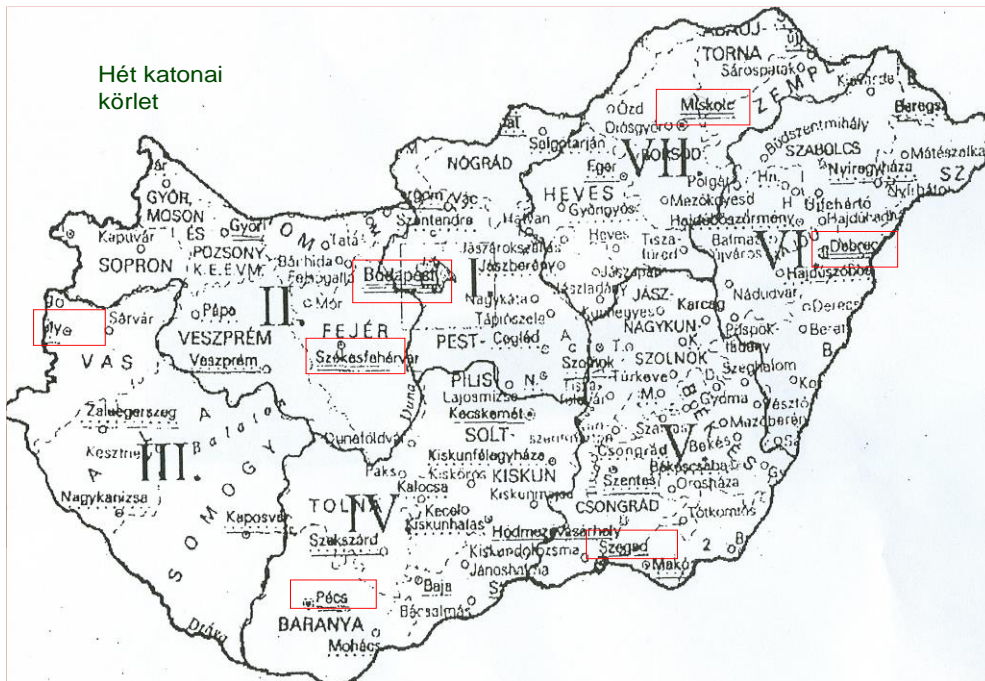
Eközben az antant katonai ellenőrzései az egész ország területén napirenden voltak. Folyamatosan ellenőrizték a létszámot, fegyverzetet, lőszert, és szinte kivétel nélkül kiterjesztettek vizsgálatot a laktanyákon kívüli területekre is, rejtett haditechnikai eszközök után kutatva.

A békeszerződés katonai rendelkezései nem határozták meg, hogy a hadsereg milyen egységekből álljon, így ennek kialakítása jelentette az első problémát. Lényeges és ehhez kapcsolódó kérdésként merült még fel az egyes fegyvernemek optimális arányának kialakítása is. A lehetőségek közül végül a vegyesdandárt fogadták el, mint magasabb követelést, két lényeges meghatározó ok miatt:

1. ez a kötelék biztosította több fegyvernem együttes jelenlétét,
2. lehetőséget nyílt a fegyvernemek folyamatos, és egyben rejtett fejlesztéséhez is.

Ezzel párhuzamosan, a már előzőleg elfogadott terv szerint a hét katonai körlet felállítására is sor került. A körletparancsnokságok területi katonai hatóságok voltak, alárendeltségükbe tartozott a körletek területén elhelyezett összes katonai alakulat, szerv és intézmény.

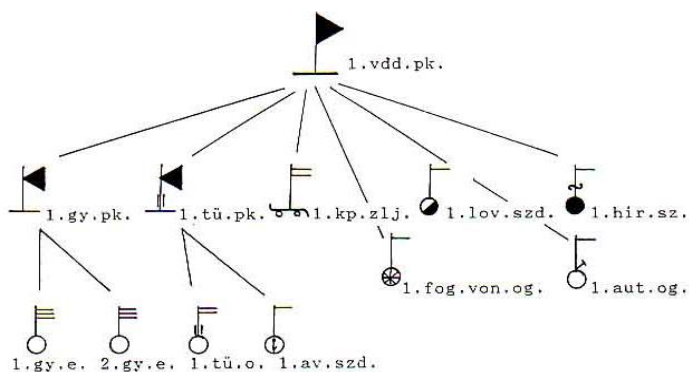
A hét katonai körlet

A katonai körletekbe állandó elemként egy-egy vegyesdandárt helyeztek el, amely dandárok szervezete a következő volt:

1.sz. vázlat: A vegyesdandár szervezete

A vegyesdandár szervezete

Szervezet és legnagyobb létszám:

Szervezet	Tisztek /fő/	Legénység /fő/
Dandártörzs	10	50
2 gyalogezred (gy.e.)	130	4 000
1 három százados kerékpáros zászlóalj (kp. zlj.)	18	450
1 lovasszászad (lov.sz.d.)	5	100
1 három üteges tüzér osztály (tü.o.)	20	400
1 aknavető-szászad (av.sz.d.)	5	150
1 híradó szakasz (hír.sz.), fogatolt vonat osztág (fog.von.o.), 1 autó osztág (aut. o.)	10	200
Dandár összesen	198	5 350

Maximális fegyverzet: 3053 puska, 42 géppuska, 12 löveg, 10 aknavető.

A gyalogezredek a „gyalogsági parancsnok” (gy.pk), a tüzérség pedig a „tüzérségi parancsnok” (tü.pk.) útján tartoztak a vegyesdandár-parancsnok alárendeltségbe.

A gyalogezredek, közvetlen alakulatok nélkül 3 gyalogzászlóaljra tagozódtak. Minden zászlóalj 3 puskás és 1 géppuskás századból állt. A puskás századok szervezetébe 3 puskás és 1 könnyű géppuskás szakasz, a géppuskás századokéba pedig 2 géppuskás szakasz, 1 árkász osztág és 1 távbeszélő járőr tartozott.

A kerékpáros zászlóaljak 2 kerékpáros puskás századból és 1 kerékpáros-géppuskás századból álltak, melyek szervezete megegyezett a gyalogzászlóaljak századainak szervezetével.

A vegyesdandár tüzérosztályok szervezetébe — a mérő alakulatok nélkül —, egyenként 4 löveggel egy 7,5 cm-es hegyi ágyús, egy 8 cm-es tábori ágyús és egy 10 cm-es tábori tarackos üteg tartozott. A papíron ugyanide szervezett aknavetőszázadoknak egyenként

10 vetőjük volt. A valóságban azonban a tüzérosztályokhoz csupán a 18M 14 cm-es aknavető tartoztak (5 db), a 17M 9 cm-es aknavető a gyalogságnál voltak rendszeresítve.

Az említett 7 vegyesdandár mellett – köteléken kívüli - 4 huszárezredet, 3 utász (műszaki) zászlóalj, 4 önálló tüzér üteget és 1 autó-géppuskás és autó-ágyús osztagot állítottak fel.

A köteléken kívüli 4 huszárezred egyenként két osztályból állt; minden osztályban 1 lovas karabélyos és 1 lovas géppuskás századdal. Az ugyancsak köteléken kívüli tüzérütegek közül az 1. hegyi ágyús, a 2. lovas ágyús, a 3. tábori ágyús, a 4. pedig légvédelmi ágyús üteg volt. Az I. utász zászlóaljhoz 2 utászszázad, 1 hidász szakasz és 1 fényszórós szakasz, a II. és III. utász zászlóaljhoz pedig 2-2 utászszázad tartozott.

2. sz. táblázat A megszervezett haderő fegyverzetének megoszlása

	1 gyalogezered	14 gyalogezered	1 kerékpáros zászlóalj	7 kerékpáros zászlóalj	1 tüzérosztály	7 tüzérosztály	1 aknavető század	7 aknavető század	4 huszárezred	4 tüzérüteg	Összesen
Puska	1310	18340	299	2093	100	700	34	238	1893	—	23374
Géppuska	30	420	8	56	—	—	—	—	32	—	508
Aknavető	—	—	—	—	—	—	10	70	—	—	70
Löveg	—	—	—	—	12	84	—	—	—	16	100

Ezek alapján egy vegyesdandár elvileg 3053 puskával, 68 géppuskával, 10 aknavetővel és 12 löveggel rendelkezett. Természetesen ez dandáronként változott. Ez a szervezeti forma 1938-ig a Magyar Királyi Honvédség alapszervezete maradt.

A Magyar Királyi Honvédség szervezésének kezdetei

Az ország nemzetközi elismerésének feltétele a katonai határozatok végrehajtása volt. A trianoni döntés után, 1922. január 4-étől újjáalakult a Magyar Királyi Honvédség, melynek komoly gondot okozott a megszabott kereteken belüli haderő minél előbbi felállítása.

Az engedélyezett haderő egyértelműen csak belső karhatalmi feladatokra és a határok ellenőrzésére volt alkalmas. Azért alakítottak ki rejtett hadrendet, amit – bár ez a tiltások egyértelmű megszegése volt –, szükség esetén mozgósítással kívántak feltölteni. Az engedélyezett hadrenddel párhuzamosan így életbe léptettek egy felriasztott („Fr.”) hadrendet is, ami végeredményben háborús hadrend volt, s három hadtestparancsnokság felállítását tartalmazta.

A trianoni békediktátum miatt a vezérkari tiszteket átkeresztelték „vezérkari szolgálatot teljesítő” (vkszt.) tisztekre, így próbálták igazolni, hogy nincs vezérkari testület.

1922-ben a Honvédelmi Minisztérium már felvette azt a szervezeti formát, amely a későbbiekben (néhány változással) jellemezte. A honvédelmi miniszter mellett (mellé rendelve), megtartották a Honvédség főparancsnoka beosztást. Alárendeltségébe a beosztott tábornok és a katonai ügyész tartozott. A honvédség felső vezetését a honvédelmi miniszter, a Honvédség Főparancsnoka és a Honvéd Vezérkar főnöke látta el, ez utóbbi – mivel a trianoni békeszerződés nem engedélyezte a Vezérkar működését –, a HM VI. Csoportfőnöke volt.

A minisztériumon belül három főcsoportfőnökség működött, élükön mint egyszemélyi vezető, a főcsoportfőnök.

1. A Katonai közigazgatási főcsoportfőnökséghez tartozott:

- az I. csoportfőnökség, ezen belül, a Katonai politikai osztály, a Béke végrehajtási (Eln.D.) osztály és az Általános katonai szervezési és Karhatalmi osztály.
- a II. csoportfőnökséghez tartoztak a becsületügyi, fegyelmi, személyügyi, egészségügyi, nyugdíj, igazságügyi stb. területek.
- a III. csoportfőnökség az ellátási, elhelyezési ügyeket irányította.

2. A Polgári főcsoportfőnökséghez tartozott:

- a IV. és V. csoportfőnökség, amelyek a polgári személyügyi, honvédség mint joggyakorló szerv ügyvitel, továbbá hadszolgálati, segélyezési, beszállásolási ügyekkel foglalkoztak.

3. A Katonai főcsoportfőnökséghez tartozott:

a) VI. A.:

- csapatok alkalmazási osztály;
- kommunista mozgalmak figyelemmel kísérése;
- állomáshelyükön kívül alkalmazásban lévő csapatok anyagi ellátása;
- közlekedési ügyek;
- összekötő ügyek (egyúttal az I. csoportfőnök közegei).

b) VI. B.:

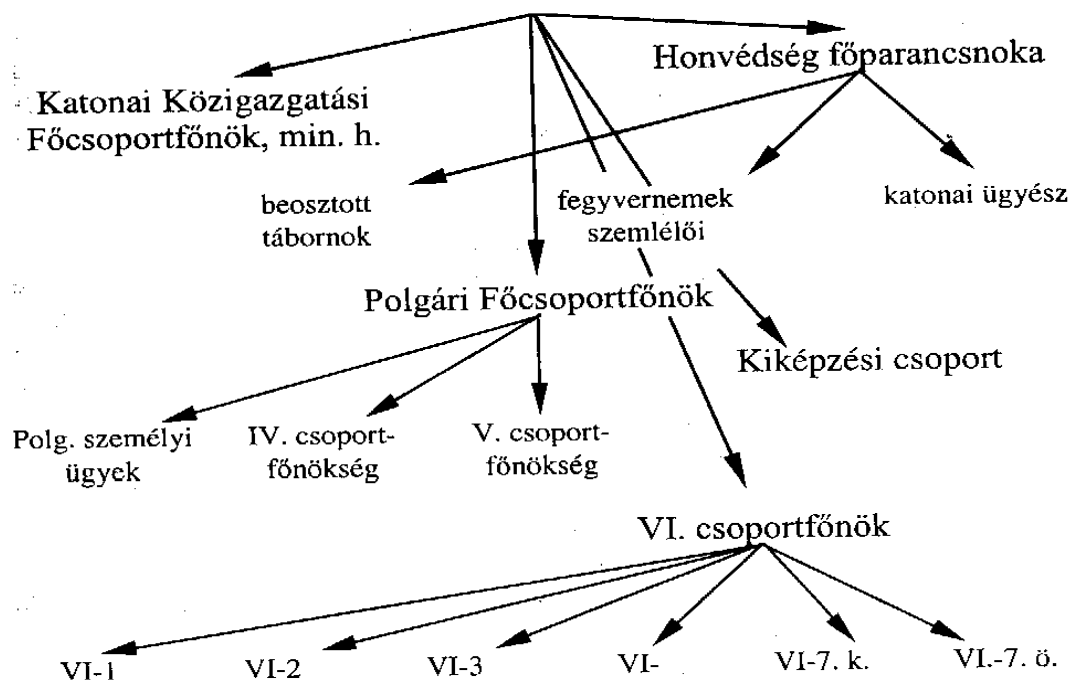
- vezérkari szolgálatot teljesítő tisztek személyi ügyei;
- kiképzési osztály;
- katonai irodalmi osztály és szabályzatszerkesztési osztály.

A honvédelmi miniszter mellett itt már megjelent a Honvédség Főparancsnoka beosztás, amelynek alárendeltségébe a beosztott tábornok és a katonai ügyész tartozott. Az újonnan létrehozott felső vezető szerv létrehozását azonban a SZKEB ellenezte, mivel az újabb katonai irodák felállítását jelentette volna, így működése az ügykörök párhuzamossága és pozícióféltés miatt lehetetlenné vált.

Általában minden évben, így 1925-ben is átalakításra került a Honvédelmi Minisztérium, amit az előzőekben jelzett áldatlan állapot is siettetett, és 1926. január 1-jétől a következő változtatásokkal működött tovább.

A honvédelmi miniszter alá rendelt főcsoportfőnökségek közül leszervezték a Katonai Főcsoportfőnökséget, így a VI. csoport és az újonnan megalakult önálló kiképzési csoportja közvetlenül a honvédelmi miniszter felügyelete alá került.

4. számú vázlat. A minisztérium felépítése 1926. januártól

A VI. csoportfőnökséghez részletesen a következő osztályok tartoztak:

- VI./1. Csapatok alkalmazása;
- VI./2. Kommunista mozgalmak figyelemmel kísérése;
- VI./3. Állomáshelyén kívül alkalmazott csapatok anyagi ellátása;
- VI./4. Vezérkari szolgálatot teljesítő tisztek személyi ügyei;
- VI./7/k. Közlekedési ügyek;
- VI./7/ö. Híradó ügyek.

A 7/k. és 7/ö. osztályok egyben a katonai közigazgatási főcsoportfőnökség I. csoportjának osztályai is voltak. Ekkor az I. csoport az Elnökségi D. (Békevégrehajtás), az 1. (Katonai szervezési és karhatalmi ügyek) és a 10. (Legénységi ügyek) osztályból állt.

Ezt követően a honvédség főparancsnokának alárendeltségébe kerültek a kiképzési ügyek, így a Kiképző osztály (Csapatkiképzési ügyek), a Szabályzatszerkesztési osztály (Szabályzatok szerkesztése), valamint az újonnan kialakított „fegyvernemi szemlélők” rendszere is.

A honvédség felső vezetését, tréfásan megnevezve az ún. „szentháromság” látta el: a honvédelmi miniszter, a honvédség főparancsnoka és a honvéd vezérkar főnöke (HM. VI. csoportfőnök).

Ez a vezetési struktúra magában hordozta, hogy a három „önálló” vezetési szint több kérdésben ne értsen egyet, továbbá, hogy állandó vitás kérdések maradjanak a felszínen. Az ügykörök pontosítását nem lehetett egyszerűen megoldani. Elvileg a honvédelmi miniszter felelt az anyagi szükségletek kielégítéséért, a katonai közigazgatás működtetéséért és ő viselte a politikai felelősséget is. A honvédség főparancsnoka – mint a legmagasabb honvédségi elöljáró – irányította és felügyelte a kiképzést, elbírált a magasabb parancsnokok alkalmasságát, és mint a legmagasabb fegyelmi hatóság szerepelt.

A vezérkar főnöke az ország határainak megvédését kapta feladatul. Felelt az erre vonatkozó és egy esetleges, bekövetkező háború terveinek előkészítéséért. Egyszemélyben döntött a csapatok alkalmazásával kapcsolatban, vezette a vezérkari tisztek képzését, beosztásba helyezését, előmenetelét. Összegezve: a háborús vezetés feladatait kellett megoldania, a másik két vezetővel szemben, akik a béke vezetéséért feleltek.

Személyileg nem voltak egymásnak alárendelve, hanem mellérendelt viszonyban működtek, fölöttük a legfelsőbb hadúr, Horthy kormányzó állt.

A vezérkar szerepe azonban még a békeidőszakban is meghatározó volt. Vezérkari tisztek vezették egyes magasabb parancsnokságok törzsszolgálatát, amely három nagy irányt ölelt fel: hadműveletek vezetését, pontos helyzetnyilvántartást és az anyagi szolgáltatást. A vezérkari főnök fogta össze az említett területeket, és mint a parancsnok első munkatársa

formálta az elhatározást, a kivitelezést és a végrehajtást. A trianoni békeszerződés miatt a vezérkari tiszteket átkeresztelték „vezérkari szolgálatot” teljesítő tisztekre, így próbálták igazolni, hogy nincs vezérkari testület. A vezérkari tisztek pótlására létrehozták a Budapesti „1. számú Szabályzatismertető Tanfolyam” fedőnévvel ellátott képzőhelyet, amely a régi bécsi hadiiskola mintájára szerveződött és működött.

Az első időszak lényegében az előírt hadrend felállításával és a működtetéséhez szükséges feltételek megteremtésével telt el. A SZKEB jelenléte – amely havonta 100 ezer koronával terhelte a kincstár államháztartási hiányait - nem tette lehetővé, hogy a szigorításokon lazítani lehessen. Így 1927-re még a haderő engedélyezett létszámkereteit sem tudtuk kitölteni, hiszen az 1723 tiszt, 2197 altiszt, 28 912 légénységi állományú - összesen 32832 fő - nem érte el az engedélyezett létszámot sem.

A politikai célok elérése sürgette azt, hogy a magyar haderő - megfelelő szövetséggel - kezdje meg a technikai felzárkózását, amiben a gazdaság helyzetén kívül a SZKEB ellenőrzései is gátolták. Angliának a Nemzetek Szövetségében kifejtett támogatásával sikerült elérni, hogy a Nagykövetek Tanácsa hosszas procedúra után – 1927. március 31-jei hatállyal –, megszüntette Magyarországon a SZKEB munkáját, melynek szerepét a Nemzetek Szövetsége vette át, amely azonban a katonai ellenőrzési jogokat lényegében nem gyakorolta.

A Magyar Királyi Honvédség fejlesztése (1927-1938)

A katona politikában bekövetkezett változások

A katonapolitika terén is érezhető volt a változások szükségessége, aminek első kézzelfogható jele 1928 szeptemberében Gömbös Gyula megjelenése volt a honvédelmi államtitkári székben. Aztán 1929 novemberében Gömböst honvédelmi miniszterré nevezték ki, aki azonnal hozzáfogott a haderőtervezés átalakításához. Közel másfél év alatt nyugdíjazással és átszervezéssel elérte, hogy a minisztérium és a vezérkar összes osztályvezetőjét leváltásák. Ezekre a posztokra szinte kivétel nélkül olyan tiszteket ültetett, akik 1912 és 1914 között hallgatótársai voltak a bécsi hadiakadémián.

Az új honvédelmi miniszter természetesen csak Horthy kormányzó teljes támogatásával tudta megvalósítani az átszervezéssel kapcsolatos elgondolásait, így az ő kívánságait is maximálisan figyelembe vette. Ennek egyik kirívó példája volt 1930 májusában Janky Kocsárd lovassági tábornok leváltása, aki egy személyben töltötte be a honvéd főparancsnoki és a vezérkar főnöki posztot. Helyét azután a honvéd főparancsnoki beosztásban Kárpáthy Kamilló gyalogsági tábornok vette át, míg vezérkar főnökké Röder Vilmos gyalogsági tábornokot nevezték ki. Röder egyébként Gömbös tanára is volt a „felsőbb tiszti tanfolyamon”, és mint azt Gömbös többször is kijelentette, mindig nagy hatással volt rá és tőle kapta a legtöbb szakmai ismeretet.

A politikai mezőben jól eligazodó, taktikus Gömbös Gyula aztán 1932-ben az ország miniszterelnöke lett, a honvédelmi tárca megtartása mellett.

A haderő is döntő hónapok előtt állt. A tervezett új hadrend bevezetésének előfeltételeként jelölték meg a véderőrendszer bevezetését, illetve a hadkiegészítési rendszer fejlesztését. A tilalmak ellenére aztán 1932. augusztus 1-jén bevezették az általános védkötelezettséget. A rendelet tartalmazta a „K” toborzott újoncok bevonulási rendjét, a szolgálati időt 18 hónapban határozták meg, bár a katonákat 12 hónap után leszerelheték. Döntés született arról is, hogy aki a bevonulási parancsnak nem tesz eleget, azt karhatalommal elő kell állítani.

Az évenként ismétlődően október 1-jén bevonultak a besorozott újoncok. A 12 hónapra csökkentett kiképzéssel igyekeztek elérni a hadköteles újoncok mind nagyobb százalékának a felkészítését.

Természetesen a körülmények így sem tették lehetővé valamennyi sorköteles behívását és fegyverben tartását. Az 1932-1935 közötti időszakban a hadsereg létszáma 66.500-ról 67.900 főre nőtt. Csak 1936 és 1938 között a gazdasági és politikai körülmények változása következtében emelkedett a létszám 72.300 főről 85.200-ra. A jelzett időszakban már saját gyártásból és olasz-német importból jelentősebb hadianyag-beszerzésre is sor kerülhetett.

1932-ben Gömbös Gyula miniszterelnök fontos tárgyalásokat folytatott Mussolinival, majd 1933. június közepén Hitlerrel. A tárgyalások egyik meghatározó eleme a Honvédség fegyverzeti anyaggal történő ellátása volt.

A következő évek már konkrét eredményeket is hoztak a „Gömbösi politika” számára. 1934. március 17-én aláírták a magyar–olasz–osztrák egyezményt („Római paktum”),

amelynek az volt a legfontosabb, haderőre vonatkozó része, hogy Ausztria titokban átadott Magyarországnak 42000 puskát és 490 db géppuskát a hirtenbergi fegyverraktárból.

A Gömböst követő miniszterelnök, Darányi Kálmán külpolitikai elképzeléseit is, hasonlóan a korábbi kormányfőhöz, a trianoni döntés revíziója motiválta. Külpolitikájában a következőkre törekedett:

- ápolni és erősíteni a kapcsolatokat a „római jegyzőkönyv” (Olaszország, Ausztria) országaival;
- a fő figyelemmel – a fentiek mellett – Németország felé fordulni;
- folyamatosan biztosítani Anglia barátságát és támogatását;
- törekedni egy esetleges francia kapcsolat felvételére.

Összefoglalva az elgondolásokat, a magyar politikai vezetés taktikája 1936-tól arra irányult, hogy megtalálja: meddig mehet el a magyar külpolitika a németekkel való együttműködésben, a Nyugattal való szakítás és a rendszert veszélyeztető, háborúba való belesodródás nélkül? A magyar katonapolitika ugyan a német irányt részesítette előnyben, de az olasz fegyverszállítások (repülőgépek, kis harckocsik, tüzérségi lövegvonatok stb.) továbbra is nélkülözhetetlenek voltak a haderő számára. Egyre szorosabbá váltak a magyar–olasz kapcsolatok, ami a gazdasági élet több területét érintette jótékony hatással.

Közben hazánk határai mentén is döntő változások zajlottak. 1938. március 13-án hajnalban a német csapatok bevonultak Ausztriába. Az Anschluss nem érte váratlanul a magyar vezetést, azt természetes lépésként értékelték. Ennek egyértelmű jele volt, hogy a legfőbb vezetők Hitlerhez hasonlóan „nemzeti egyesülésnek” kiáltották ki az eseményt. Horthy kormányzó április 3-ai rádió beszédében pedig a következőket mondta:

„Ausztriának Németországgal történt egyesülése ránk nézve nem jelent mást, csak azt, hogy egy régi jó barátunk, akit a békeszerződések lehetetlen helyzetbe sodortak, egyesült egy másik régi jó barátunkkal és hűséges fegyvertársunkkal, azzal a Németországgal, amely mindig életre-halálra megbízható és szótartó szövetségese volt barátainknak a történelem tanúsága szerint. Ennyi az egész; egyéb a mi szempontunkból nem történt.”

A honvédelmi alapelvekben és a legfelső szintű vezetésben végrehajtott változások

A magyar külpolitikai célok megvalósításában jelentős lépés volt az 1927 áprilisában aláírt olasz–magyar barátsági és együttműködési szerződés. A megelőző tárgyalásokon Bethlen István gróf miniszterelnök ismertette a magyar álláspontot, mely szerint: a magyar elképzelések megvalósítása – elcsatolt területeinek visszaszerzése –, egy közép-európai újrendezést tesz szükségessé, amit csak egy nagyhatalom segítségével lehet megoldani. Ennek a kényes feladatnak a megoldásában Magyarország egyértelműen Olaszországra számít. A felek értékelték Magyarország hadászati helyzetét és megállapították:

Magyarország akkori katonai felkészültsége nem teszi lehetővé, hogy eredményesen lépjen fel a kisantant országai ellen, sőt, egy jobb felkészülés esetén sem képes többfrontos támadásra, illetve hadviselésre;

- Magyarországnak mindenképpen a kisantant megosztására kell törekednie;
- a legveszélyesebb és legerősebb ellenfél Csehszlovákia;
- egy majdani Csehszlovákia elleni támadás előkészítése időszakában célszerű szorgalmazni a Romániához való közeledést, míg Jugoszlávia lekötését, semlegesítését Olaszország vállalja magára.

A fontos kérdések közé sorolták a magyar haderő felfegyverzését, továbbá a vezérkarok szoros együttműködését.

Külön kezelték az Ausztriával kapcsolatos irányvonal kialakítását. Elhatározták a Heimwehr, az osztrák fasiszta katonai szervezet támogatását, de éles fellépésben egyeztek meg egy esetleges Anschlusszal kapcsolatban. A magyar külpolitika ezzel párhuzamosan egyre nagyobb figyelmet szentelt Németországnak, mint a mezőgazdasági termékek várható potenciális felvásárlójának.

A tárgyalásokat követően a magyar kormány az olasz ígéreteket igyekezett minél előbb kihasználni. Bethlen miniszterelnök 1928 áprilisában 300 milliós kölcsönt és 400 repülőgépet kért, továbbá magyar pilóták olaszországi kiképzését. Debreceni beszédében pedig hivatalos kormányprogrammá tette a trianoni határok felülvizsgálatát, amit Mussolini nyilvánosan is támogatott.

1927. december 20-án és 23-án, majd 1928. április 26-án tartott Koronatanácson határozatot hoztak a Legfelsőbb Honvédelmi Tanács (LHT) felállításáról. Horthy kormányzó július 28-án már jóvá is hagyta a tanács szervezeti határozványát. A Legfelsőbb Honvédelmi Tanácsnak, mint a legfelsőbb országvédelmi szervnek kellett meghozni azokat a döntéseket, amelyek e célból szükségesek voltak. Feladatát az alábbiak szerint konkretizálták: Irányítani

az „állami élet mindazon hivatalos és nem hivatalos szerveinek működését, melyekre egyrészt a honvédelem korszerű kiépítése, másrészt a háború korszerű és eredményes vezetése szempontjából akár közvetlenül, akár közvetve szükség van; illetve lehet egységes alapon akként előkészíteni és megszervezni, hogy az ország élet-halál harcában a nemzeti erők minden vonatkozásban a teherbírás legvégső határáig használhatók legyenek.”

A Legfelsőbb Honvédelmi Tanács hatáskörébe nem tartoztak az államfő, a honvédelmi miniszter jogkörébe tartozó kérdések, illetve háború esetén a hadműveletek tervezése és végrehajtása. A Legfelsőbb Honvédelmi Tanács elnöke a miniszterelnök volt, tagjai a külügy-, a belügy-, a pénzügy- és a tárgyalat témában illetékes miniszter, a honvédelmi miniszter, a honvédség parancsnoka és a vezérkar főnöke.

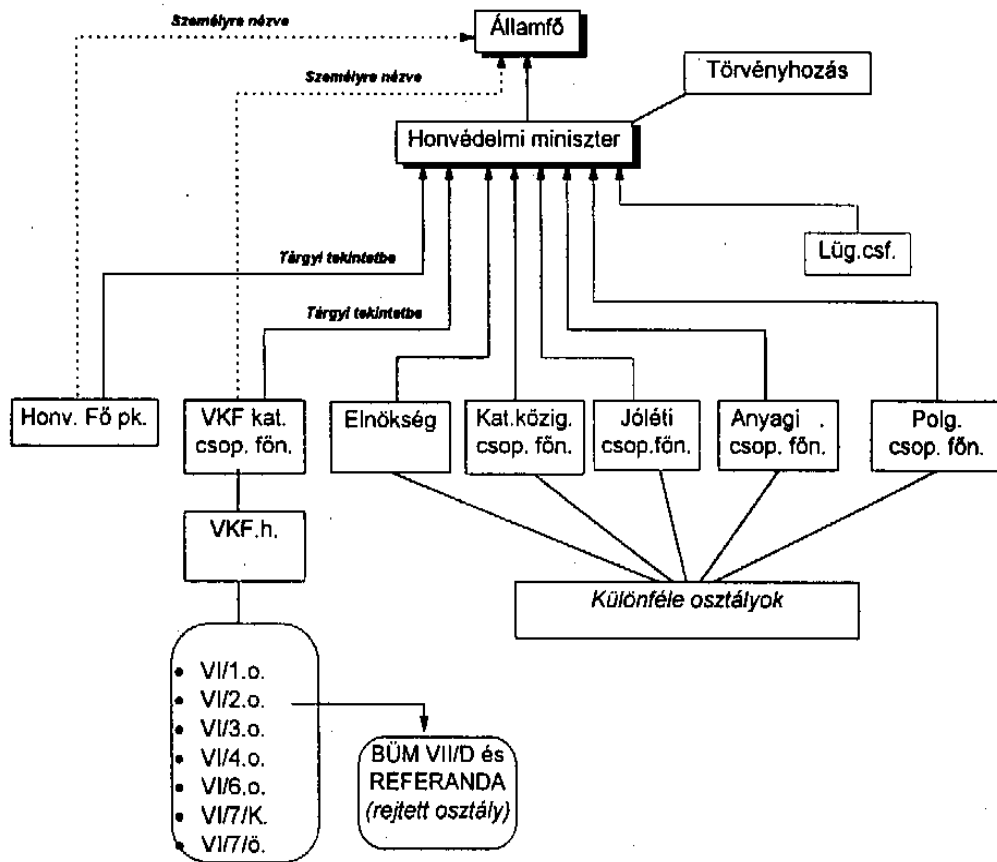
A tanácson belül lényeges volt, hogy a három katonai vezető egy, előre egyeztetett véleményt képviseljen. Ezért 1929. február 26-án Csáky Károly honvédelmi miniszter, Janky Kocsárd, a honvédség főparancsnoka és Röder Vilmos vezérkari főnök, mint a tanács tagjai megegyeztek, hogy a honvédség által előterjesztett kérdésekben előzőleg közös álláspontot alakítanak ki és képviselnek.

A Honvédelmi Minisztérium 1930-as szervezési tábláján már megjelent a „vezérkarfőnök, katonai főcsoportfőnök” elnevezés, és a volt VI-os osztályok mellett a kiképzési csoportfőnökség is az alárendeltségébe került.

1931-ben, a megszokott átszervezés során, a kiképzési csoportfőnökség kikerült a vezérkarfőnök alárendeltségéből és a honvédség főparancsnoka alá tették. Megjelent viszont a vezérkarfőnök alárendeltségében a VI/6. osztály, amelynek feladata a szabályzatszerkesztés és külföldi hadseregek szabályzatainak figyelemmel kísérése volt. Megalakult továbbá a légügyi csoportfőnökség.

1932-ben, hasonlóan az előző évekhez, újabb átszervezés történt, de ez sokkal fontosabb volt, mint az azt megelőzőek. Megtörtént az áttérés a hivatásos hadseregről a kerethadseregre. A rendelet tartalmazta a „K.” toborzott újoncok bevonulási rendjét és a szolgálati időt 18 hónapban határozták meg, amiből 12 hónap volt a kiképzés, a többi szabadság. Döntés született arról is, hogy aki a bevonulási parancsnak nem tesz eleget, azt karhatalommal elő lehet állítani. A belső levelezésben ettől kezdve ismét használták a vezérkar főnök megszólítást. Hivatalosan a Tiszti Címtárban viszont csak 1935-től szerepel a vezérkar főnök megnevezés. Az 1932-es átszervezéskor pedig megjelent a „vezérkarfőnök-helyettesi” beosztás is.

5. számú vázlat. A Honvédelmi Minisztérium 1932-es felépítése

A Honvédelmi Minisztérium 1935-ös szervezetében ismét újabb változásokat lehetett megfigyelni. A katonai VI. főcsoport osztályaiban, illetve azok elnevezésében változások történtek.

VI/1. osztály Csoportok központi alkalmazását, összevonását felőlelő munkálatok előkészítése, azoknak adott esetben megfelelő feldolgozása.

VI/2. osztály Katonai és statisztikai szolgálat; kémvédelem.

VI/3. osztály Állandó helyőrségeiken kívül alkalmazott csapatok anyagi ellátásával kapcsolatos ügyek.

VI/4. osztály Vezérkari szolgálatot teljesítők személyi ügyei, ki- és továbbképzése; Bel- és külföldi tudományos katonai szakirodalom figyelemmel kísérése; Levéltári kutatások irányítása.

VI/5. osztály A HM. katonai főcsoport elvi és katonapolitikai ügyeinek ellátása.

VI/6. osztály A fegyvernemek gyakorlati szabályzatainak és a különböző szolgálati ágak harctéri vonatkozású utasításainak szerkesztése; Külföldi hadseregek szabályzatainak és utasításainak figyelemmel kísérése.

VI/7/k. osztály Katonai szállítási ügyek.

VI/7/ö. osztály Híradó ügyek elvi irányítása.

A kiképzési osztály alapfeladatain túl figyelte a katonai irodalmat, a csapatok kiképzése szempontjából.

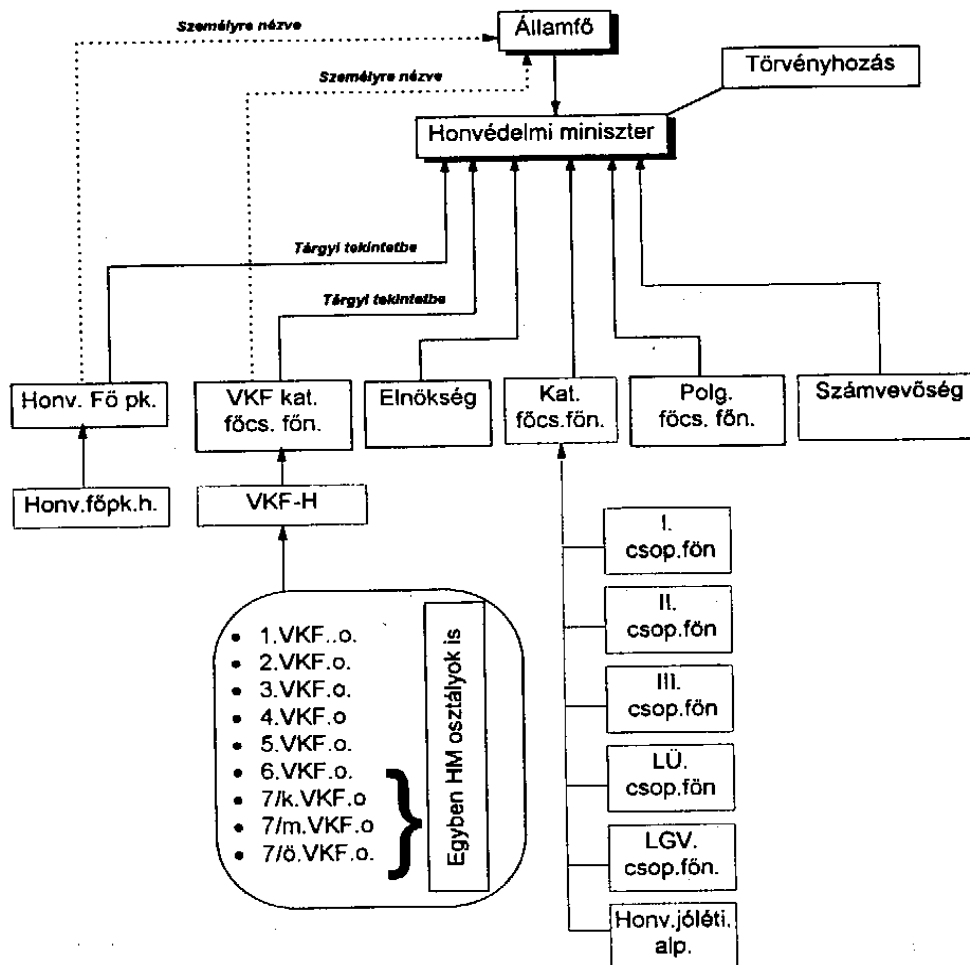
A vezérkar (HM VI. osztály) feladatát az 1930-ban megjelent „A vezetés kézikönyve” az alábbiak szerint fogalmazta meg:

„A V.k. feladata: Ált: A vezér támogatása, a pcs. adás részleteiben való tehermentesítése. Békében: Az eredményes hadviselés alapfeltételeinek megteremtése. Háborúban: A felvonulástól kezdve, a harc befejezéséig lezajló tevékenységekben, főleg a vezér közvetlen támogatása, elsősorban a seregvezetésben és az ütőképesség fenntartásában.”

A vezérkar főnökség évente készített „Emlékiratot”, amelyben elemezte az európai katonai helyzetet és a magyar kilátásokat. E dokumentumok részletesen foglalkoztak Magyarországnak a nagyhatalmakhoz és a szomszédokhoz való viszonyával. Ezen belül kitértek a szomszédok valószínűsíthető hadműveleti elgondolásaira Magyarország ellen és javaslatokat tett a magyar haderő alkalmazására is.

1938 minden tekintetben döntő évvé lépett elő. A „győri program” meghirdetése, majd a bledi fegyverkezési egyenjogúság elnyerése lehetőséget biztosított a hadsereg, hadtest szervezet felállítására.

6. számú ábra. A Honvédelmi Minisztérium 1938-as felépítése.

A Honvédelmi Minisztériumon belül történt átszervezés alapján március 15-ével a magyar királyi honvéd vezérkar főnöke irodáinak az eddigi Honvédelmi Minisztérium VI. osztályairól hivatalosan is vezérkar főnökre változott. Ettől kezdve a vezérkar eredeti elnevezéssel szerepelt.

A vizsgált időszakon túli történésként fontos megemlíteni, hogy 1939. március 11-én új honvédelmi törvényt fogadtak el. Az 1939. évi II. tc. 7 részből és 235 szakaszból állt, lényege a következő volt:

- általános honvédkötelezettség, ezen belül:

- * levente hadkötelezettség,
- * honvédelmi szolgáltatások és
- * légvédelmi kötelezettség.

- a Legfelső Honvédelmi Tanács létrehozása (az LHT már 1928. júliusától működött, de tevékenysége itt jelent meg először magasabb jogszabályba foglalva, és ettől kezdve már minden miniszter a tanács tagja volt),

- rögzítette továbbá, hogy a honvédség szárazföldi-, légi- és folyami erőkből áll,

- a hadkötelezettséget 18 és 60 év között állapította meg,

- elrendelte továbbá a törvény, hogy a tényleges szolgálati kötelezettség 3 év, továbbá, hogy a póttartalékos szolgálati idő békében 10-16 heti képzésben valósuljon meg.

Kiképzés és felkészítés nehézségei

A kiképzéssel is komoly gondok voltak. Hiányzott a fegyverzet és a felszerelés, így a kiképzési feladatokat főleg elméleti síkon lehetett folytatni. Együttműködési gyakorlatok szinte egyáltalán nem voltak, a csapatok a laktanyák közelében hajtották végre a változatos terepre tervezett feladatokat is. A kevés lőszer miatt minimális volt a lögyakorlatok száma. A katona csak a saját fegyverét ismerte, új fegyverekkel egyáltalán nem találkozott. A kiképzési idő nagy részét az alaki foglalkozások tették ki, amelyek egyben a fegyvelmezés eszközei is voltak.

A haderő felső vezetése, valamint a csapatok törzsei csak elméletben, térképen gyakoroltak. A harcászati feladatok kidolgozása mellett alkalmazó megbeszélések és hadijátékok biztosították a törzsek felkészülését.

Segítette az elméleti kérdések kidolgozását a már korábban - 1924-ben – kiadott, mindent átfogó, jól kidolgozott Harcászati Szabályzat is. Annak előírásai nem ragadtak le a meglévő szervezeti és technikai lehetőségeknél, hanem több tekintetben már előre is mutattak.

1927 a tisztképzés tekintetében is meghatározó év lett, mivel a közvetlen ellenőrzés megszűnése után lehetőség nyílt a tisztképzés kialakítására. Azt megelőzően – a tiltásokból fakadóan –, a Ludovika Akadémia volt az egyetlen tisztképző intézmény, de azután a Zrínyi Miklós Akadémia, majd a szétváló Ludovika Akadémia I. és II. tanulmányi főcsoportja hajtotta végre ezt a fontos feladatot. Az előképzést a főreál- és alreáliskolák jelentették, de több hallgató érkezett polgári gimnáziumokból is. 1939-től, az ismét egyesített Ludovika mellett, a Bolyai János Műszaki és a Horthy Miklós Repülő Akadémián folyt az alapfokú

tisztképzés. A felsőfokú tisztképzést a Hadiakadémián folytatták, először természetesen rejtve, majd az ellenőrzés megszűnése után nem sokkal nyílt elnevezésre térhettek át.

A tisztikar – az első világháborús tapasztalatok értékelése mellett –, folyamatosan figyelemmel kísérte a nyugati katonai teoretikusok tevékenységét, elgondolásait. Különösen az új technikai eszközök fejlesztésének és hadrendbe állításának problémaköre mozgatta meg leginkább a gondolkodókat, azon belül kiemelten a páncélos fegyvernem és a repülőket. Már az 1920-as évek elején megjelentek az első, harckocsik alkalmazását erősítő írások. Az angol Fuller tábornok és Hart kapitány a harckocsit a „döntés” eszközének tartotta, együttműködésben a repülőekkel, illetve a gépesített gyalogsággal. A német Guderian tábornok az önálló harckocsi-egységek létrehozásában és alkalmazásában látta a megoldást, továbbá felhívta a figyelmet arra, hogy a győzelmet csak úgy lehet elérni, ha a teljes hadműveleti mélységben egy időben mérünk csapást.

Nagy hatással volt a magyar elképzelésekre Giulio Douhet olasz tábornok is, aki már 1921-ben megjelentette „Légi uralom” című munkáját. Ebben kidolgozta ún. „korlátlan légi háború” elméletét, amelyben egyedül a repülőerők alkalmazásával képzelte el a győzelem kivívását. Ehhez a repülőket önálló légi hadseregekbe gondolta szervezni, míg a szárazföldi csapatoknak csak megszálló feladatokat szánt a repülőket által legyőzött ország területén. Érthető módon kevésbé foglalkoztak a magyar tisztok a szovjet elméletekkel, pedig a Triandafilov, Isszerszon, majd Tuhacsevszkij által kidolgozott „mély hadművelet” elméletének fontos szerep jutott a második világháborúban.

Az elcsatolt magyar területek visszaszerzésére irányuló politikai célok alapján, és az említett teoretikusok elgondolásainak figyelembevételével 1930-ban Werth Henrik tábornok – a Hadiakadémia parancsnoka, majd később a Vezérkar főnöke –, fejtette ki véleményét a jövő háborújáról. Szerinte az új hadseregnek elegendő ütőerővel kell rendelkeznie ahhoz, hogy szükség esetén két irányban is gyors és eredményes csapást tudjon mérni, teljesítve ezzel a politikai célokat. Ezt a haderőt a kor színvonalán álló fegyverzettel kell ellátni és támadó feladatok végrehajtására fel kell készíteni. „a békediktátumok teremtette feszültség békés úton meg nem oldható, hanem rég nem tapasztalt, brutális jellegű háborúhoz fog vezetni. Ez a háború a benne részt vevő országok összes energiáit igénybe vevő totális harc lesz, s nem lesznek olyan osztályok, amelyek nem vesznek benne részt. Az új fegyverek nagy hatóképessége következtében a háborút messze az ország belsejébe is kiterjesztik.” – adott hangot véleményének.

Összességében azonban a Werth tábornok által elképzelt kis létszámú, ám jól felszerelt, a kor színvonalán álló haderő minden realitást nélkülözött és csak elképzelés maradt. Az elmélet és a gyakorlat közti hatalmas szakadék áthidalása megoldhatatlan feladatnak tűnt.

Az „útkereséssel” kapcsolatban nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy Nagy Vilmos tábornok 1936 februárjában részleteiben is kifejtette a gyorscsapatoknak a honvédségen belül betöltendő szerepét, és egyben igyekezett a fejlesztés irányait is meghatározni. A Werth Henrik által lefektetett elvek újrafogalmazásaként beszélt a hadsereg gyorsan mozgó erőinek a magyar hadászati elképzelésekben betöltött csata döntő szerepéről. Olyan, gyorsan ütközetbe vethető erőt kívánt szervezni, amely meglepetésszerű támadással döntő hatással lehet a további hadműveletekre. Nagy Vilmos tábornok szerint a győzelem kivívásának előfeltétele lesz a „megfelelő lökőerőt gyorsan és meglepetésszerűen a döntő helyen összefogni, hogy ott helyi erőfölénnyel túlsúlyban legyünk, a gyorsan mozgókat az áttörés nyomán keletkezett résen át kell a még kitartó rész hátába vetni. A mozgékony, gyorsaság, meglepetés új értelmet fog kapni a jövő háborújában, sikerre csak ezen lehetőségeket kihasználva számíthatunk a várható túlerő elleni harcban.”

Nagy Vilmos tábornok emellett azt is jól látta, hogy a vázolt, lényegében helyes elvek gyakorlati alkalmazására szükséges feltételek hiányában aligha kerülhet sor. A technikai, pénzügyi hiányok következtében csak legfeljebb egyes összetételű gépkocsizó-, lovas-, esetleg kerékpáros dandárok felállítását tartotta lehetségesnek és csupán ezek szervezésére tett javaslatot. Arra kísérletet sem tett, hogy az esetleges hiányok pótlását faji tulajdonságokkal helyettesítse.

Haderő fejlesztési törekvések

Az 1927. december 20-án és 23-án folytatólagos tartott koronatanácsai ülés foglalkozott a hadsereg átszervezésének kérdésével is. Elhatározták, hogy élve az új helyzet biztosította lehetőségekkel három ütemben — 1928, 1929 és 1930 — megteremtik a korszerű békehadrendet, új fegyvernemek beállítása mellett. Úgy gondolták, így kiküszöbölhetik azokat a szervezeti hiányosságokat, amelyekkel egy mozgósítás esetén, vagyis a hadihadrend életbeléptetésekor számolni lehetett. A fejlesztés végére az elérendő létszámot 62500 főben határozták meg.

A kitűzött célt egyrészt a meglévő alakulatok bővítésével, másrészt új alakulatok felállításával tervezték elérni. A szükségesnek tartott személyi keret biztosítására a rendőrség és a csendőrség létszámából 6000 fő, a belügyi tárca költségvetéséből pedig csaknem 34,5 millió pengő átadását rendelték el a hadsereg számára. Elhatározták továbbá, hogy a szervezési változásokat minden év október hó 1-jével léptetik életbe.

E szervezési intézkedésekhez járult a vámőrségnél, a folyamőrségnél és a Légügyi Hivatalnál történt létszámemelés, valamint a páncélos fegyvernem keretként felállított páncéljárműves osztály. Ez ekkor 1 harcokosi századból, 1 páncélgépkocsi-századból, 1 páncélvonat osztagból és 1 műhelyszázadból állt

Mindezek eredményeként 1930. október 1-jére a hadsereg szervezete a következőképpen alakult: minden vegyesdandárnál változatlanul volt 2 gyalogezer az újonnan szervezett közvetlen alakulatokkal; névleg egy kerékpáros zászlóalj — valóságban egy század — a lovasszázad, az aknavetőszázad, valamint a fogatolt és a gépkocsizó vonatosztág. Az eddigi tüzérosztály helyett azonban 1 mérőszázaddal tüzérezredet állítottak a szervezetbe, s a meglévő 1 utász- és 1 híradószázadot 2-2 századból álló utász-, illetve híradózászlóaljja fejlesztették. Az eddigi köteléken kívül 4 önálló huszárezredet az újonnan szervezett lovas tüzérosztály-parancsnoksággal és az ugyancsak a vámőrség terhére felállított kerékpáros zászlóaljjal együtt 2 lovasdandárból álló hadosztályba vonták össze, és nyíltan beállították a hadrendbe. A folyamőrség is ebben az évben került hivatalosan a hadrendbe.

A repülőalakulatok, a nehéz tüzérosztály, a páncélos osztály, a közlekedési ezred, a híradózászlóalj és a hét gépkocsizó légvédelmi üteg rejtve és köteléken kívül, a fővezérség közvetlen alakulat maradt.

A hadsereg korszerűsítése terén egy újabb előrelépés volt a „Gépkocsizó csoport” felállítása, egyelőre kísérleti célból. Szervezete: egy gépkocsizó-puskásszázadból, három puskás és egy géppuskás szakaszból, egy motorkerékpáros szakaszból, egy könnyűharcokosi-századból, egy páncélgépkocsi századból és két gépvontatású tarackos ütegből állt.

Módosították a mozgósításkor életbe lépő Feliasztási hadrendet „Fr.”. Abban a vegyesdandároknak fel kellett állítaniuk egy harmadik ezredet, a tüzérezredek pedig ikreződtek. Így a vegyesdandárok hadosztállyá alakultak volna át. A lovas erőket kiegészítésük után hadosztállyá tervezték összevonni, míg a Fővezérség közvetleneket mozgósítással kívánták kiegészíteni. Így a „Feliasztott” hadrend összesen 247 ezer fő kivonuló katonával és 179 ezer fő tartalékkal számolt. Mindez azonban csak elméletben adott

lehetőség volt, hiszen bármilyen veszélyes helyzet kialakulása esetén sem tudták volna a felállított csapatokat fegyverrel és felszereléssel ellátni.

1930. október 1-jén aztán értékelték a fejlesztés eredményét: a haderő tényleges létszáma – a rejtett alakulatokkal, továbbá a katonai tanintézetek 1466 hallgatójával együtt, elmaradva a tervezettől -, 57648 fő volt.

A csapatok szervezetében a következő fejlesztést valósították meg:

- a vegyesdandárok gyalogezredei új közvetlenekkel erősödtek, egy-egy gyalog ágyús és aknavető szakaszt kaptak;
- a dandárok meglévő tüzérségét megduplázták, így a tüzérezredek már két-két osztályból álltak;
- a Fővezérség közvetlen egységeit is kiegészítették gépvontatású légvédelmi és nehéztüzérosztályokkal;
- az addigi köteléken kívüli huszárezredet két lovasdandárba vonták össze, kiegészítve egy lovas tüzérosztállyal és kerékpáros alakulatokkal;
- kialakították hét repülőszázad kereteit, igaz, nagyon kevés repülőgéppel.

A Katonai Korona Tanács 1932. október 24-én, a Kormányzó elnöklete mellett elfogadta az ún. Előd III. hadsereg fejlesztési programot, ahol célként egy 21 egyforma szervezetű, 7 hadtestbe osztott gyaloghadosztályból álló, megfelelő gyorsan mozgó, légi- és folyamerőkkel megerősített haderő került előtérbe. Ez alapvetően megegyezett a Hubával, de a megvalósítás anyagi háttere ekkor még hiányzott.

1935. június 14-én a Korona Tanács, miután megállapította a 7 hadosztályból álló hadihadrend megvalósításának befejezését, a további fejlesztési célként, a hadosztályszervezet átmeneti felhagyásával, a haderő megkétszerezését tűzte ki feladatul. Ezt úgy képzelték, hogy a kivonuló haderőt 7 hadtestbe, hadtestenként 3-3 dandárba, szervezik. A dandárok szervezetébe 6 zászlóalj, 1 lovasszázad és 6 üteg tartozott volna. Ezt az önálló dandár szervezetet csak ideiglenesnek tekintették. Addig tervezték fenntartását, amíg a továbbfejlesztés során a dandárokat hadosztályokká tudták volna kiépíteni.

1935. október 1-jére a repülő alakulatok fejlesztése közben tett intézkedések megérlelték azokat a szervezeti feltételeket, melyek eredményeként a repülőerőket is beállíthatták a békehadrendbe. Ezek alapján a Légierő-parancsnokság alárendeltségébe egy repülődandár két ezreddel, összesen 17 repülőszázad tartozott. Egy évvel később megszervezésre került a harmadik repülőezred is, valamint egy önálló távolfelderítő osztály,

ugyancsak a repülődandár keretében, melynek ily módon összesen 25 repülőszázada volt. 1937. október 1-jével a repülő fegyvernem szervezete úgy módosult, hogy a repülődandár szervezetében 18 repülőszázad maradt, 1-1 közelfelderítő repülőszázad pedig a vegyesdandárok alárendeltségébe került. Ezzel egy újabb lépés történt a hadsereg hadrendjének korszerűsítése terén.

E változtatással egy időben a páncéljárműves osztály fejlesztésének következtében egy-egy kis harckocsi század is került a vegyesdandárok szervezetébe. A gépkocsizó csoport szervezete ezen időszakban lényegében változatlan maradt.

A hadsereg hadrendjébe 1937. október 1-je után a következő kötelékek tartoztak (részletesen):

- 42 gyalogzászlóalj;
- 21 határőrzászlóalj;
- 7 vadászászlóalj;
- 7 kerékpáros zászlóalj;
- 1 gépkocsizó zászlóalj;
- 31 lovasszázad;
- 7 mérőszázad;
- 71 ½ fogatolt könnyű üteg;
- 2 gépvontatású könnyű üteg;
- 8 fogatolt közepes üteg;
- 10 gépvontatású közepes üteg;
- 1 gépvontatású nehéz üteg;
- 10 légvédelmi ágyús üteg;
- 11 légvédelmi gépágyús üteg;
- 1 légvédelmi gépágyús szakasz;
- 10 kis harckocsi, illetve páncélgépkocsi század;
- 15 utászszázad;
- 7 gázvédelmi század;
- 1 gázvédelmi iskola;
- 4 vasútépítő század;
- 2 hidász század;
- 1 villamos és fényszóró iskola;
- 17 híradószázad;
- 25 repülőszázad;

- 7 vonatosztág;
- 7 gépkocsi osztág;
- 1 közepes gépkocsi tanosztály;
- 6 őrnaszád;
- 6 páncélos motorcsónak;
- 3 aknahájó és
- 21 motorcsónak.

A felsorolt alakulatok személyi állománya 85 332 főt számlált.

Egy vegyes dandár hadrendjébe ugyanebben az időben

- 2 gyalogezred;
- 1 határőrezred;
- 1 vadászászlóalj;
- 1 kerékpáros zászlóalj;
- 1 gránátos század;
- 1 lovasszázad;
- 1 tüzérezred;
- 1 légvédelmi tüzérosztály;
- 1 kis harckocsi század;
- 1 utászászlóalj;
- 1 híradózászlóalj;
- 1 közelfelderítő repülő század;
- 1 fogatolt vonatosztály és
- 1 gépkocsizó vonatszázad tartozott.

Az intenzív fejlesztés kezdete „Huba hadrend” elfogadása és bevezetése

A magyar gazdaságban 1935-től 1937 őszéig bizonyos fellendülés volt érezhető, mégis 1937 végétől ismét a visszaesés jelei mutatkoztak egy kiemelten fontos stratégiai

ágban, a könnyűiparban. A termelés 15-20%-kal esett vissza. Ettől függetlenül az 1936-37-es évet a pénzügyi egyensúly éveként lehetett értékelni, hiszen a nemzeti jövedelem 10,7%-kal nőtt. Ennek eredményeként lehetőség kínálkozott egy régóta húzódozó és tervezett katonai program elindítására.

Ennek egyik legfőbb szorgalmazója Rátz Jenő altábornagy, a vezérkar főnöke volt, aki már 1936-ban vizsgálva az európai fegyverkezés ütemét, arra a magállapításra jutott, hogy 1940 körül háború lesz és ebből Magyarország, területi elhelyezkedése miatt eleve nem tud kimaradni. A revíziós célokat figyelembe véve pedig Magyarországnak Németország mellett kell részt vennie ebben a lehetséges konfliktusban, hiszen csak tőle várhat érdemi segítséget a vitatott területek visszaszerzésével kapcsolatban. A vezérkar németbarátsága, illetve elkötelezettsége ekkor már nem volt kérdéses.

Az országgyűlés pénzügyi bizottsága, továbbá Reményi-Schneller Lajos pénzügyminiszter előzetesen maga is óvatosan fogalmazott a katonai fejlesztés pénzügyi megvalósításáról. Róder Vilmos honvédelmi miniszter ismertette a Huba hadrend tervét.

A hadrend az egyvonalas felriasztás alapján épült fel és az ország egyszeri maximális erő kifejtését vette alapul, mind az emberanyag kihasználása, mind pedig anyagi vonatkozásban. Az egyvonalas felriasztás lényege azt volt, hogy az összes seregtestek egy időben és azonos értékkel érik el a felriasztási menetkészültséget. Kivételt képeztek a gyors és vegyes lovas dandárok, a határbiztosító alakulatok, a légierő és a légvédelmi tüzérség. Ezeknek rövidebb idő állt a rendelkezésükre, hogy feladatukat megkezdjék.

A hadrendfejlesztés végcéljaként egy 107 000 fős békelétszámú, 3 hadseregre és 7 hadtestre tagozódó, 21 hadosztályból, 2 gyors- és 2 lovas dandárból, 1 repülő hadosztályból, 3 hadosztály erejű határbiztosító erőből és a vezérkar közvetlenekből álló erő szerepelt.

1937. május 15-én a vezérkar főnöke előterjesztette haderő-fejlesztési javaslatát, amely – a legnagyobb erő kifejtés elvének megfelelően – végcélként 3 hadseregre és 7 hadtestre tagozott, 21 hadosztályból, 2 gyors- 2 vegyes lovasdandárból, 1 repülő hadosztályból, kb. 3 hadosztály összerejű határbiztosító erőből, továbbá hadtest és fővezérség közvetlen alakulatokból állt volna.

A pénzügyi alapok megteremtésének hatására 1938 februárjában több alkalommal is voltak vezetőségi- és Katonai Koronatanácsi ülések, amelyek a pontosítások mellett igyekeztek gyors döntéseket is hozni a témában. A vezetőségi üléseken a honvédelmi miniszter, a honvédség főparancsnoka, a vezérkar főnöke, a H.M. Katonai Főcsoport Főnöke

és a H. M. Katonai Közigazgatási Csoport Főnöke vett részt. A Katonai Koronatanács ülésein, szinte kivétel nélkül a Kormányzó elnökölt. A február 3-án, 16-án, 22-én, 24-én megtartott pontosító értekezletek, a tervezett hadrenden belül kiemelten foglalkoztak a határbiztosítás, a gyorsan mozgó seregtestek, a hadosztályszervezet és a békelétszám – felriasztott hadrend – kérdéseivel.

1938. március 5-én Darányi Kálmán hivatalosan is ismertette az egymilliárd pengős hadfelszerelési programot Győrben, amely így „győri programként” vált ismertté. Ebből 600 milliót közvetlenül a hadsereg, 400 milliót az ország közvetlen védelmére terveztek felhasználni.

Az egyenjogúsági egyezmény és az időközben meghirdetett „győri program” már 1938 őszén érezte hatását, és annak nyomán lényeges változások következtek be a hadsereg szervezetében. A katonai megrendelések mindenesetre jótékony hatással voltak a munkanélküliségre, hiszen az ipari termelés 1939 nyarán már 22%-kal meghaladta az előző évit.

A program változatlan formában az 1938. évi XX. törvénycikkben jelent meg június 2-án, s egyben új fejezetet jelentett a magyar királyi honvédség intenzív fejlesztése területén.

A hadsereg fejlesztését csakúgy, mint eddig, az úgynevezett „ikrezéssel” oldották meg. Ugyanis, mint azt már a tanulmány első részében említettük, a hadsereg minden meghatározott nagyságú alakulata „anyakönyvi és anyagi anya-alakulat” volt. Békeidőben a fejlesztendő fegyvernem valamennyi, vagy csak a kijelölt „anya-alakulata” önmagából egy új azonos alakulatot állított ki. Vagyis pl. az „anya” gyalogos zászlóaljnál a parancsnokság felállította az „iker” zászlóaljparancsnokságát, a törzs az új törzset, a közvetlenek az új közvetlen alakulatokat és a századok az új századokat oly módon, hogy átadták a saját ténylegesen szolgáló tiszti, tiszthelyettesi és legénységi állományuk felét, és az ikeralakulatok számára tárolt teljes felszerelést. Ezután az anya- és az ikeralakulat egyaránt a bevonuló nem ténylegesekből töltötte fel állományát a békehadrendben megszabott szintre. Ezzel a módszerrel növelték minden fegyvernemen, illetőleg csapatnemen belül az alakulatok számát.

A „győri program” törvénybe iktatásával pedig a magyar kormány felhatalmazást kapott arra, hogy öt év alatt katonai célokra egymilliárd pengő értékű beruházást valósítson meg. Ennek az összegnek az akkori viszonyok közötti nagysága jól lemérhető, ha figyelembe vesszük, hogy a harmincas években az egész magyar gazdaság tőkeakkumulációja nem haladta meg az évi 180 millió 1938-as értékű pengőt, ugyanakkor pedig a „győri program”

pusztán állami eszközökből évi 200 millió pengős beruházást irányzott elő. A program szerinti egymilliárdból 600 milliót a hadsereg szervezeti kiépítésével járó kiadásokra, 210 milliót a közlekedés katonai céloknak megfelelő fejlesztésére, 10 milliót a bányászat és kohászat ebből adódó szükségleteire, 75 milliót mezőgazdasági, a fennmaradó összeget pedig „egyéb” célokra tervezték fordítani.

A hadsereg szervezeti kiépítésére szánt 600 millió pengős beruházás a már említett „Huba-hadrend” megvalósításának jegyében került tervezésre. A hadrend szerint öt év alatt, 1942-ig, az alábbi összetételű hadsereg szervezetet kellett elérni:

- 25 könnyű gyaloghadosztály;
- 1 lovashadosztály;
- 2 páncélosadosztály;
- 1 hegyidandár;
- 1 határ vadász-dandár;
- 1 folyamördandár;
- 2 repülődandár (28 harci- és 10 felderítőszázad).

Ezen belül három jól elkülöníthető ütem megvalósításában gondolkodtak: I. ütem 107 ezer fős béke- és 250 ezer fős hadilétszámú, 3 hadsereg, 7 hadtestre tagozott, 21 gyalog-, 2 gépkocsizó-, 2 lovas-, 1 folyamór és repülő dandárból, 3 hadosztály erejű határbiztosító erőből, valamint Fővezérség- és hadtestközvetlen alakulatokból álló haderő kiépítését tűzte ki célul. Később a Felvidék és Észak-Erdély visszacsatolásával a Huba-hadrend kibővült 2 újabb hadtesttel, 6 gyalogdandárral. Ez növelte a Honvédség létszámát, de csökkentette a csapatok ütőképességét, mert felfegyverzésük a meglévő alakulatok rovására történt.

Az 1941. október 1-től meginduló II. ütem a páncélos és légvédelmi erők kiépítésével a minőségi fejlesztést célozta. 1943-ig 2 páncélos 1 gépkocsizó hadosztály, továbbá 1 légvédelmi hadtest felállításával is számoltak a gyalogság nehézfegyvereinek és a tüzérség légvédelmi anyagának növelése mellett.

A III. ütem 1943–45 között a magyarországi Messerschmitt-program keretében kibocsátott vadász- és bombázó repülőgépekkel a légierő modernizálását tervezték, a páncélos fegyvernem fejlesztése és a hadsereg tüzerejének növelése mellett.

Visszalépve az időben, megállapítható, hogy 1938 elejére létrehozták azt a kerethadsereget, amelynek megteremtésére kezdettől fogva törekedtek.

A mennyiségi változás eredményei szembetűnők. A létszám az 1930. évi 42 ezer főről 85 ezerre nőtt, így elérte a lakosság létszámához viszonyított és elképzelt keretet, ami kezdettől fogva a haderőszerkezési politika alapját jelentette. Ezen belül a páncélosalakulatok száma több mint háromszorosára, a repülőké három és félszeresére nőtt. A tüzérütegek száma 46-ról 92-re emelkedett, míg a légvédelmi tüzérütegek száma 7-ről 21-re nőtt. A mennyiségi növekedés azonban nem jelentett automatikusan minőségi fejlődést is. A tüzérségnél például az ütegek zöme könnyű volt, számottevő közepes tüzérség nem volt, a nehéztüzérséget pedig csak néhány löveg rendszerbe tartása jelezte. A modernkor színvonalán álló gépvontatású tüzérséget az említett erőből csak 13 üteg képviselte. A gyalogos kötelékekénél is ugyanez volt a helyzet. A 63 gyalogzászlóalj mellett csak 2 gépkocsizó zászlóalj szerepelt a hadrendben. A műszaki csapatok szervezete sem mutatott biztatóbb képet, ami mindenképpen elgondolkodtatta a katonai vezetést, hiszen elméleti téren többször is bizonyították, a műszaki csapatok szerepe döntő lesz egy esetleges háborúban.

A fegyvernemek és a csapatnemek egymáshoz való arányában beállott változások azonban mégis korszerűbbé tették a haderő szervezetét. Növekedett a tüzérő, a gyalogság számaránya csökkent a többi fegyvernemhez képest, ami azok fejlesztését mutatta. A gazdasági lehetőségek azonban mindig is behatárolták a fejlesztést, hiába születtek fontos és átgondolt intézkedések szinte folyamatosan a korszerűsítésre.

1938 őszén, tekintettel a fegyverkezési korlátozások megszűnésére, elsősorban a használt fedő elnevezéseket helyezték hatályon kívül és a vegyesdandárokat hadtestekké keresztelték át. Az így nyert hét hadtest mellé az első „bécsi döntéssel” visszacsatolt területen — Kassa székhellyel — felállították a VIII. hadtestet is, és létrehozták három hadosztályparancsnokság keretét. Ezek persze elsősorban formai jellegű intézkedések voltak, a tartalmi változások a megalakult hadtestszervezetben belül, valamint az új felállítások eredményeként következtek.

A vegyesdandárok hadrendjében szereplő három gyalogsági parancsnokot gyalogdandár-parancsnokká nevezték ki, a gyalogezredeket pedig dandároknak nevezték el. Formailag így minden hadtest 3 gyalogdandárból állt, ezek azonban a valóságban ezredek voltak, amelyeknek feltöltését — az életbeléptető hadi hadrend szerint — háború esetén tervezték végrehajtani.

A hadsereg hadrendjének korszerűsítése érdekében 1938 őszén tett legfontosabb intézkedés az 1. és 2. gépkocsizó dandár felállítása volt. Ezeket a hadtestek alárendeltségéből

kivont kerékpáros és vadászzászlóaljakból, a gránátos és kis harckocsi századokból, valamint a „Gépkocsizó csoportból” szervezték meg az alábbiak szerint. Mindkét gépkocsizó dandár

- 3 gépkocsizó zászlóaljból;
- 2 kerékpáros zászlóaljból;
- 1 gépkocsizó tüzérosztályból;
- 1 felderítőzászlóaljból;
- 1 gépkocsizó-utászsázadból és
- 1 gépkocsizó távbeszélő szakaszból áll.

A Fővezérség közvetlen alakulatok nyílt — 101-gyel kezdődő — számozást kaptak. 1938 őszétől a 101. és 102. gépkocsizó nehéz tüzérosztály a 101., 102., 103. és 104. légvédelmi tüzérosztály, a 101. vasútépítő ezred, a 101. hidászzászlóalj, a fényszóró iskola, a 101. vegyiharc-zászlóalj és a 101. híradóezred szerepelt fővezérség közvetlen alakulatként a hadsereg hadrendjében.

A szervezési feladatok 1939-ben felgyorsultak. Ennek eredményeként 1940 márciusában felállításra kerültek a hadsereg parancsnokságok, és ezzel párhuzamosan Szolnokon felállították a Gyorshadtest parancsnokságot, amelyet később Budapestre helyeztek át, és így a gépkocsizó- és lovas dandárok közvetlen előljáró parancsnoksága lett.

1. hadsereg (Szolnok) — V., VI., VIII. hadtest és a Gyorshadtest,
2. hadsereg (Budapest) — I., II., és VII. hadtest,
3. hadsereg (Pécs) — III. és IV. hadtest.

Az események gyors változása és az Európában lejátszódó folyamatok új erőpróbát jeleztek a magyar vezetés felé is. Egyre többször hangzott el a kormány bírálata különböző fórumokon és egyre többször hangzott el az igény egy új, szakértő kormány megalakítására. Ennek eredményeként 1938. május 13-án a Darányi kormány lemondott, és Imrédy Béla alakíthatott újat.

A honvédelmi tárcát Rácz Jenő kapta, aki a vezérkar élén a fegyverkezési program legfőbb szószólója volt. Rövid időn belül pedig egy olyan új értékelést készített el, amely összehasonlította a magyar hadsereg állapotát közvetlen szomszédjai hadseregeivel. Ezek szerint: Magyarország nem marad el Románia és Jugoszlávia mögött, de Csehszlovákia hadereje messze megelőzi azt.

Tartalom

HORVÁTH CSABA	1
„Nemzeti Hadseregből” Magyar Királyi Honvédség	1
„Nemzeti Hadsereg” alapjainak megteremtése, a Fővezérség megszüntetése.....	1
A Trianoni Békeszerződés - békediktátum - és katonai következményei	6
A formálódó haderő tevékenysége IV. Károly visszatérési kísérleteinek tükrében	10
Magyarország nemzetközi helyzetében bekövetkezett változások honvédelemre gyakorolt hatásai	15
Haderőépítés a Szövetséges Katonai Ellenőrző Bizottság (SZKEB) szorításában (1920-1927).....	17
A szervezés közvetlen előzményei	17
A Magyar Királyi Honvédség szervezésének kezdetei	24
A Magyar Királyi Honvédség fejlesztése (1927-1938)	28
A katona politikában bekövetkezett változások	28
A honvédelmi alapelvekben és a legfelső szintű vezetésben végrehajtott változások	30
Kiképzés és felkészítés nehézségei	36
Haderő fejlesztési törekvések	38
Az intenzív fejlesztés kezdete „Huba hadrend” elfogadása és bevezetése	42

Az 1919 és 1938 közötti időszak

Miniszterelnök	Hiv. idő kezd.	Hiv. idő vége	Hadügy- és Honvédelmi Miniszter	Hiv. idő kezd.	Hiv. idő vége	Vezérkar (HM VI. csoport) Főnöke	Hiv. idő kezd.	Hiv. idő vége
Károlyi Gyula (Arad majd Szeged)	1919. május 5.	1919. július 12.	Szabó Zoltán	1919. május 5.	1919. május 30.	-		
			Horthy Miklós	1919. június 5.	1919. július 12.	Fővezér	1919. augusztus 13.	1920. április 1.
P. Ábrahám Dezső (Szeged)	1919. július 12.	1919. aug. 12.	Belitska Sándor	1919. július 12.	1919. aug. 12.			
Peidl Gyula (Budapest)	1919. aug. 1.	1919. aug. 6.	Haubrich József	1919. augusztus 1.	1919. augusztus 6.			
Friedrich István (Budapest)	1919. aug. 7.	1919. nov. 24.	Schneider Ferenc	1919. aug. 15.	1919. nov. 24.			
Huszár Károly	1919. november 24.	1920. március 15.	Friedrich István	1919. november 24.	1920. március 15.			
Simonyi-Semadam Sándor	1920. március 15.	1920. július 19.	Soós Károly	1920. március 15.	1920. július 19.			
Teleki Pál	1920. július 19.	1921. április 14.	Sréter István	1920. július 19.	1920. december 16.	Lorx Győző	1922. január 4.	1922. június 29.
Bethlen István	1921. április 14.	1931. augusztus 24.	Belitska Sándor	1920. december 16.	1923. június 28.	Janky Kocsárd	1922. október 25.	1930. május 26.
			Csáky Károly	1923. június 28.	1929. október 10.	Röder Vilmos	1930. május 26.	1935. január 16.
Károlyi Gyula	1931. augusztus 24.	1932. október 1.	Gömbös Gyula	1929, október 10.	1932, október 1.			
Gömbös Gyula	1932. október 1.	1936. október 12.	Gömbös Gyula	1932. október 1.	1936. szeptember 2.			
			Kozma Miklós (ideiglenesen)	1936. május 14.	1936. augusztus 7.	Somkúthy József	1935. január 16.	1936. szeptember 5.
			Somkúthy József	1936. szeptember 2.	1936. október 12.	Rác Jenő	1936. szeptember 5.	1938. május 24.
Darányi Kálmán	1936. október 12.	1938. május 14.	Röder Vilmos	1936. október 12.	1938. május 14.	Keresztes-Fischer Lajos	1938. május 24.	1938. szeptember 29.

Imrédy Béla	1938. május 14.	1939. február 16.	Rácz Jenő	1938. május 14.	1938. novemb er 15.	Werth Henrik	1938. szeptemb er 29.	1941. szeptem ber 4.
Teleki Pál	1939. február 16.	1941. április 3.	Bartha Károly	1938. november 15.	1942. szeptem ber 24.			

Ajánlott irodalom

A Hazáért. A Magyar Honvédség múltja és jelene 1848-2004. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 2006.

A magyar hadtörténelem évszázadai. Atlanti Kutató és Kiadó Közalapítvány, Budapest. 2003.

A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról 1933—1944. Kossuth Könyvkiadó. Budapest.1968.

Ablonczy Balázs. Trianon-legendák. Jaffa Kiadó (2010). ISBN 978-963-997-1288

Az „ORDO” törvénytára 4. Az „Ordo” Törvény- és Rendeletár kiadása. Budapest, 1921.

Balla –Csikány –Gulyás –Horváth - Kovács: A magyar tüzérség 100 éve. 1913-2013. Zrínyi kiadó, Budapest, 2014.A magyar katonai felsőoktatás 200 éve. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi egyetem, Budapest, 2009.

Bandholtz, Harry Hill. Napló nem diplomata módra - Román megszállás Magyarországon. Magyar Világ Kiadó, Budapest, 1993. ISBN 963-7815-50-3

Bencsik Gábor, Horthy Miklós (a kormányzó és kora), M. Mercurius, Budapest, 2003. ISBN 9638552859 – 3., jav. kiad.

Bencsik Gábor. Igazságot Magyarországnak - Lord Rothermere és a magyar revízió. Magyar Mercurius, Budapest. 2002. ISBN 963-85528-6-7

Bernáth Zoltán. Trianon, Párizs, Jalta századában. Püski Kiadó. 2000. ISBN 963-9188-74-3

Bernáth Zoltán: Horthy Miklós, egy lovaguralkodó és népe, Pallas Antikvárium KFT, 2007, ISBN 9789637524455

Bokor Imre, Vitéz nagybányai Horthy Miklós, Budapest, Szenci Molnár Társaság, 2002 (A Herman Ottó Társaság nemzetpolitikai sorozata, 17), ISBN 9632500539

Boros Zsuzsanna – Szabó Dániel, Parlamentarizmus Magyarországon 1867–1944, Eötvös Kiadó, Budapest, 2008.

Boros Zsuzsanna, Parlament, pártok, választások a Horthy kori Magyarországon I, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2002.

Boros Zsuzsanna, Parlamenti viták a Horthy kori Magyarországon I-II., Rejtjel Kiadó, Budapest, 2006.

Bölgöny József: Magyarország kormányai 1848-1975. Akadémia kiadó, Budapest, 1978.

- Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez. 1919—1938. Zrínyi katonai Kiadó, Budapest. 1968.
- Dombrády Lóránd: A legfelsőbb hadúr és hadserege. Zrínyi Katonai Kiadó Budapest. 1990.
- Dombrády Lóránd: Hadsereg és politika Magyarországon 1938—1944. Kossuth kiadó. Budapest. 1986.
- Dombrády Lóránd—Tóth Sándor: A Magyar Királyi Honvédség 1919—1945. Zrínyi Katonai kiadó, Budapest. 1987.
- Galántai József. Trianon és a kisebbségvédelem. Maecenas (1989). ISBN 963-7425-12-8
- Gergely Jenő: Gömbös Gyula. Élet-kép sorozat. Elektra Kiadóház, Budapest, 1999.
- Glatz Ferenc (szerk.). A magyarok krónikája. Officina Nova, Budapest, 1996. ISBN 963-548-265-5
- Gosztonyi Péter, A kormányzó, Horthy Miklós (és az emigráció), Budapest, Százszorszép, 1992, ISBN 9637673059 – 2., jav. és bőv. kiadás
- Gulyás László: A Kisantant In: Rubicon, XXII. évf. 213. szám, ISSN 0865-6347.
- Gyurgyák János, "Zsidóság a Horthy-korszakban", in A zsidókérdés Magyarországon, 110-208 p., Budapest, Osiris Kiadó, Budapest, 2001, ISBN 9633890276
- Halmay Elemér: A revíziós gondolat a világpolitikában. Kelet népe kiadása, Budapest, 1929.
- Hazánk dicsőségére. 160 éves a Magyar Honvédség. A szerkesztőbizottság elnöke: Holló József. Zrínyi Kiadó, Budapest. 2008.
- Honvédelmi Miniszterek 1848-1994. Zrínyi kiadó, Budapest, 1995.
- Horváth Csaba: A hazáért – mindhalálig! Honvéd kiadó, Budapest, 1999.
- Hungary before and after the Treaty of Trianon (The Paris Peace Treaty, 1920)
- Ifj. Sarkady Sándor: Civitas Fidelissima - Felkelés és népszavazás In: Rubicon, XX. évf. 205-206. szám, 2010/4-5, ISSN 0865-6347
- Igazságot Magyarországnak - Trianon kegyetlen tévedései, a Pesti Hírlap karácsonyi albuma, Dr. Légrády Ottó szerkesztésében, 1930.
- Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája 1919-1945. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988.
- Magyar történeti szöveggyűjtemény 1914-1999. I. Szerkesztette: Romsics Ignác. Osiris Kiadó. Budapest, 2000.
- Magyarország hadtörténete 2. Főszerkesztő: Liptai Ervin. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985.

- Nagy József. IV. Károly - Az utolsó magyar király. Budapest: Göncöl Kiadó. ISBN 963787576X (1995)
- Ormos Mária: Trón az ingoványon, Károly császár és király kísérletei egy birodalom megmentésére In: Rubicon, XXI. évf. 2. különszám, 2010/2. ksz., ISSN 0865-6347
- Pölöskei Ferenc: Horthy és hatalmi rendszere 1919—1922. Kossuth Kiadó, Budapest. 1977.
- Pritz Pál: Magyarország külpolitikája Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején. 1932-1936. Akadémia Kiadó. Budapest, 1982.
- Raffay Ernő. Trianon titkai. Budapest, 1990.
- Romsics Ignác – Mítoszok, legendák, tévhitek a 20. század magyar történelméről, Osiris Kiadó, Budapest, 2002. ISBN 963 389 208 2
- Romsics Ignác. A trianoni békeszerződés. Osiris Kiadó, Budapest, 2001. ISBN 963-379-891-4
- Romsics Ignác. Nemzet, nemzetiség és állam Kelet- Közép- és Délkelet-Európában a 19. és 20. században. Napvilág Kiadó, Budapest, 1998. ISBN 9639082139
- Rónai András. Térképezett történelem. Püski Kiadó, Budapest, 1993. ISBN 963-7845-94-1
- Rubicon történelmi folyóirat 2001/8-9., 2005/6., 2007/1-2., 2007/10. számai
- Thomas Sakmyster, Admirális fehér lovon (Horthy Miklós, 1918–1944), ford. Romsics Gergely, Budapest, Helikon Kiadó, 2001. ISBN 9632087003
- Trianoni Szemle folyóirat 2009/1-4., 2010/1-4., 2011/1-4., 2012/1., 2013/1-2., lapszámai
- Újragondolt negyedszázad. Tanulmányok a Horthy-korszakról. Szerkesztette: Miklós Péter. Belvedere, Szeged. 2010.
- vitéz Somogyi Endre: Az országhatárok katonai jelentősége (különös tekintettel Csonkamagyarországra). A Magyar Katonai Szemle 1931. évi 9. számának külön melléklete
- Zeidler Miklós. Trianon. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.